Nr. 255.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statliga åtgärder för tryggande av bränsleförsörjningen; given Stockholms slott den 21 april 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 april 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför föredraganden, statsrådet Domö.

I årets statsverksproposition (elfte huvudtiteln, punkten 26) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1944/45 till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. beräkna ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla denna fråga ävensom en del andra frågor rörande bränsleförsörjningen.

Innan jag ingår på de aktuella frågorna beträffande vedproduktionen och vedregleringen anser jag mig böra lämna en redogörelse för de bestämmelser som för närvarande gälla i dessa hänseenden.

För närvarande gällande författningar, som utfärdats i syfte att främja vedproduktionen inom landet, äro lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet, vilken genom lag den 30 juni 1943 (nr 500) förlängts att gälla till och med den 30 juni 1944, kungörelsen den 30 juni 1942 (nr

494) om tillämpning å massaved av lagen om avverkningsskyldighet, kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 501) med vissa bestämmelser angående tillämpningen av sagda lag samt kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 502) med vissa bestämmelser till främjande av vedproduktionen, vilken sistnämnda kungörelse i vissa delar ändrats genom kungörelserna den 24 september 1943 (nr 698) och den 17 december 1943 (nr 909). Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningsskyldighet har antagits av innevarande års riksdag (skr. nr 162). De författningar som reglera vedförbrukningen och vedhandeln äro kungörelsen den 13 september 1940 (nr 819) med vissa bestämmelser angående användning av central varmvattenberedningsanläggning, kungörelsen den 16 maj 1941 (nr 264) angående förbud i vissa fall att transportera ved (ändrad genom kungörelser den 5 juni 1942, nr 331, och den 25 september 1942, nr 815), kungörelsen den 3 oktober 1941 (nr 792) angående beslag å ved (ändrad genom kungörelsen den 17 december 1943, nr 907), kungörelsen den 21 maj 1943 (nr 256) angående förbud mot vissa transporter av träkol och gengasved, kungörelsen den 30 januari 1942 (nr 32) angående viss reglering av handeln med virke (ändrad genom kungörelsen den 17 december 1943, nr 908), kungörelsen den 18 juli 1942 (nr 722) angående viss reglering av förvärv av skogsavverkningsrätt, m. m. samt kungörelsen den 17 december 1943 (nr 906) angående reglering av handeln med ved och träkol, m. m.

Till bestridande av kostnader för tryggande av vedförsörjningen har riksdagen för budgetåren 1939/40—1942/43 å kapitalbudgeten beviljat särskilda reservationsanslag, vilka sammanförts under titeln Reglering av vedproduktionen. (Närmare redogörelse härför finnes intagen i prop. nr 192 till 1943 års riksdag s. 13.) Totalbeloppet av sålunda anvisade medel utgör 145 000 000 kronor. Anslagsmedlen äro avsedda att bestrida kostnaderna för bränslekommissionens vedinköp, för inlösen av tvångsavverkad ved samt för utlämnande av förlagskapital till auktoriserade veduppköpare. Av nämnda medel har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut ställt tillhopa 100 200 000 kronor till bränslekommissionens förfogande, varav dock 4 200 000 kronor numera återbetalts till riksgäldskontoret. Till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. har för innevarande budgetår å driftbudgeten anvisats ett förslagsanslag å 3 000 000 kronor. Detta anslag är avsett att bestrida kommissionens omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved samt att täcka de förluster som kunna uppkomma för kommissionens vedclearingkassa. Såvitt nu kan bedömas komma utgifterna härför att för budgetåret uppgå till ca 260 000 kronor.

För tryggande av landets försörjning med gengasbränsle (bilkol och bilved) anvisade 1940 års urtima riksdag (skr. nr 98) till Ytterligare förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget såsom kapitalinvestering i fonden till förlag till statsverket för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av

15 000 000 kronor. Till Förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget hade 1940 års lagtima och urtima riksdagar (skr. nr 391 resp. nr 25) tidigare anvisat reservationsanslag av tillhopa 6 000 000 kronor, vilka avsetts för anskaffande av gengasaggregat. Av förlagskapitalen har bolaget hittills tagit i anspråk 9 000 000 kronor respektive 3 000 000 kronor.

Åtgärder för främjande av vedproduktionen.

Kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 502) innehåller bestämmelser om förskottering av avverkningskostnad och om statsgaranti för ved.

Bestämmelserna om förskottering av avverkningskostnad överensstämma i huvudsak med de föreskrifter för vilka en redogörelse lämnats i propositionen nr 192 till 1943 års riksdag. Veduppköpare har dock numera möjlighet att använda förlagskapital även för att bekosta egna avverkningar, under förutsättning att veden användes i hans verksamhet såsom veduppköpare.

I fråga om statsgaranti för ved framhöll 1943 års riksdag (skr. nr 312) lämpligheten av att bestämmelserna om meddelande av sådan garanti toges under omprövning i vissa hänseenden. I överensstämmelse härmed har genom ovannämnda kungörelse en del ändringar genomförts i garantibestämmelserna. Statsgaranti, vilken innebär att ved som icke funnit avsättning skall av staten inlösas till fastställt pris (garantipris), skall sålunda numera, utan att ansökan därom göres, tillkomma varje vedproducent för ved, som han avverkar för avsalu enligt honom delgivet avverkningsåläggande jämlikt lagen om avverkningsskyldighet. Något särskilt garantibesked behöver alltså icke utfärdas. Garantien, som direkt anknyter till de för varje avverkningsperiod utfärdade avverkningsbeskeden, omfattar endast sådan ved, som Kungl. Maj:t för varje period bestämmer. Vidare gäller garantien endast sådan ved, som blivit jämlikt kungörelsen den 17 december 1943 (nr 906) angående reglering av handeln med ved och träkol, m. m. i vederbörlig ordning deklarerad såsom avverkad till avsalu under den ifrågavarande perioden. En förutsättning för giltigheten av garantien är även, att veden senast vid av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt upplagts vid normal leveransplats. Träffas avtal om överlåtelse av ved, vilken omfattas av statsgaranti, upphör garantien att gälla. Med ingående av avtal skall i detta avseende jämställas den omständigheten att vedproducent, som tillika är veduppköpare eller vedhandlare, av vederbörande kristidsmyndighet erhållit anvisning att använda av honom producerad ved i egen rörelse. Kungl. Maj:t fastställer de garantipriser som under varje period skola gälla samt den tid under vilken garantiens uppfyllande må påkallas. Inlösning av ved skall verkställas inom ett år efter det uppfyllande av garantien påkallades. Inlösning får ske endast i den mån veden vid inlösningstillfället uppfyller föreskrivna kvalitetsfordringar.

Beträffande det närmare innehållet i de av Kungl. Maj:t för avverkningssäsongen 1943/44 meddelade särskilda bestämmelserna angående statsgaranti för ved må hänvisas till Kungl. Maj:ts brev till bränslekommissionen den 30 juni och den 3 december 1943, vilka brev i transumerade delar intagits i svensk författningssamling (503/43 och 819/43).

Vid sidan av den nu omnämnda statsgarantien, vilken tillkommit i syfte att underlätta för den enskilde skogsägaren att frivilligt medverka till anskaffandet av erforderliga mängder ved och massaved, har staten gentemot de auktoriserade brännvedsuppköparna iklätt sig en annan garanti (auktorisationsgaranti). I nu gällande auktorisationshandlingar för de auktoriserade brännvedsuppköparna, vilka utfärdats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 november 1943, har bränslekommissionen garanterat, att uppköparna icke på grund av prisfall skola erhålla lägre priser å ved, som uppköpts enligt kommissionens anvisningar, än som motsvarar uppköparnas självkostnader jämte fastställda provisioner. Om veden efter utgången av vissa i auktorisationsvillkoren närmare angivna tider fortfarande är osåld, är kommissionen pliktig att övertaga densamma till på motsvarande sätt bestämda priser. Även gentemot industrivedsuppköparna har kommissionen förbundit sig att övertaga den massaved som överstiger i avtalen angivna kvantiteter.

Enligt lagen om avverkningsskyldighet åligger det ägare av annan skogsmark än sådan som står under domänstyrelsens förvaltning eller innehavare av avverkningsrätt att enligt meddelade föreskrifter avverka ved till avsalu. Jämlikt kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 494) äger lagen tillämpning icke blott å brännved och kolved utan även å massaved (pappersved). I nyssnämnda brev till bränslekommissionen den 30 juni och den 3 december 1943 (S. F. S. 503/43 och 819/43) har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser angående tillämpningen av lagen under avverkningsåret 1943/44. Med stöd härav har bränslekommissionen i cirkulär nr 225 och 243 utfärdat närmare bestämmelser angående vedavverkningen under avverkningsåret.

I propositionen nr 192 till 1943 års riksdag anförde jag, att väsentligt ökade uttag av massaved borde eftersträvas under detta avverkningsår. Härigenom vunnes att den avverkade massaveden skulle kunna användas såsom råvara inom cellulosaindustrien, för den händelse behovet av vedbränsle skulle bli mindre än beräknat. Produktionspliktens storlek ansågs kunna bestämmas till 55 miljoner kubikmeter, varav minst 10 miljoner kubikmeter massaved. Staten borde emellertid vara beredd att taga emot väsentligt större kvantiteter massaved, varför skogsägarna skulle äga att intill en sammanlagd myckenhet av 25 miljoner kubikmeter fullgöra produktionsplikten i massaved. Riksdagen förklarade sig icke hava något att erinra mot detta program (skr. nr 312).

Det slutgiltigt fastställda avverkningsprogrammet avviker i viss mån från det i propositionen framlagda. Resultatet av avverkningarna under 1942/43

blev, särskilt i fråga om massaved, bättre än vad man vid tidpunkten för propositionens framläggande vågade hoppas och motsvarade ungefär de planlagda avverkningskvantiteterna. Härigenom och på grund av att bränsleförbrukningen under året blev mindre än beräknat förbättrades lagerställningen för såväl massaved som annan ved. Med hänsyn härtill samt den minskade sysselsättningen inom massaindustrien ansågs det icke längre lämpligt att eftersträva en ökad avverkning av massaved. Någon skyldighet att avverka massaved ålades därför icke för tiden efter den 1 januari 1944. Skogsägarna skulle dock med vissa begränsningar äga rätt att fullgöra avverkningsålägganden genom avverkning av massaved. Inom de fyra nordligaste länen har icke heller produktionsplikt för brännved ålagts för sagda tid. Orsaken härtill har varit, att tillgången på ved i dessa län även utan produktionsplikt beräknades komma att väl motsvara såväl vad som erfordrades för länens egna behov som vad som med hänsyn till transportkapaciteten kunde fraktas därifrån. I stället medverkar bränslekommissionen till att erforderliga vedkvantiteter framkomma inom dessa län genom att i mån av behov uppköpa ved genom de auktoriserade brännveduppköparna. Det av bränslekommissionen i cirkulär nr 243 angivna avverkningsprogrammet omfattar 39,3 miljoner kubikmeter ved och massaved, varav minst 5,4 miljoner kubikmeter massaved. Sistnämnda kvantitet är avsedd för massaindustriens råvaruförsörjning. I dessa siffror ingå dels den ved som skall avverkas på grund av ålagd produktionsplikt, dels vedavverkningar å skogar under domänstyrelsens förvaltning dels ock vissa större skogsägande bolags avverkningar för egna behov. Däremot ingå ej de vedkvantiteter som beräknas komma att utan produktionsplikt avverkas inom de fyra nordligaste länen.

Sedan statens arbetsmarknadskommission i syfte att erhålla en ur arbetsmarknadssynpunkt önskvärd ökning av arbetstillfällena inom Västernorrlands och Värmlands län hos bränslekommissionen anhållit, att vedavverkningarna måtte ökas utöver vad som i avverkningsprogrammet förutsatts, och bränslekommissionen med hänsyn till osäkerheten rörande den framtida utvecklingen på arbetsmarknaden funnit det vara ur bränsleförsörjningssynpunkt angeläget att den lediga arbetskraften utnyttjades för en utökad avverkning av kastved så långt detta med hänsyn till transportförhållandena vore möjligt, framlade bränslekommissionen och arbetsmarknadskommissionen ett förslag till en dylik ökad avverkning, vilket förslag Kungl. Maj:t den 14 januari 1944 lämnade utan erinran. Enligt förslaget skulle bränslekommissionen, utöver den vedkvantitet som avsetts i det tidigare uppställda avverkningsprogrammet, från domänverket och skogsägande bolag inköpa högst en miljon kubikmeter kastved från vissa områden.

Enligt en inom bränslekommissionen på grundval av avverkningsrapporterna per den 31 mars 1944 gjord beräkning uppskattas den sammanlagda avverkningen inom hela landet komma att för avverkningsåret uppgå till omkring 44 miljoner kubikmeter, varav omkring 12 miljoner kubik-

meter massaved. Intill nämnda dag hade ca 80 procent av den ved som den 1 juli 1943 kvarlåg i skogarna framkörts till bil- eller annan transportväg samt ca 60 procent av den ved som avverkats under tiden 1 juli 1943—31 mars 1944.

Åtgärder för reglering av vedförbrukningen m. m.

I fråga om vidtagna åtgärder för reglering av vedförbrukningen kan hänvisas till den redogörelse härför som finnes intagen i förutnämnda proposition nr 192. I vissa hänseenden ha emellertid regleringsbestämmelserna ändrats under innevarande bränsleår. Genom kungörelsen den 17 december 1943 (nr 907) om ändrad lydelse av kungörelsen den 3 oktober 1941 (nr 792) angående utvidgat beslag å ved, m. m. förordnade Kungl. Maj:t att beslaget å ved inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län skulle hävas. Samtidigt utfärdades en kungörelse (nr 906) angående reglering av handeln med ved och träkol, m. m. I sistnämnda kungörelse ha sammanfattats de handelsreglerande bestämmelserna i kungörelsen den 16 maj 1941 (nr 263) angående beslag å ved inom vissa orter samt reglering av handeln med ved och träkol m. m., kungörelsen den 16 maj 1941 (nr 265) angående förbud i vissa fall att inköpa eller använda ved för framställning av träkol eller gengasved samt nyssnämnda kungörelse den 3 oktober 1941 (nr 792). I samband därmed ha de båda förstnämnda kungörelserna upphävts. I den nya kungörelsen, som avser all ved oberoende av om den är under beslag eller ej, stadgas rätt för vedproducent, vilken icke vinner avsättning för av honom avverkad ved som icke är under beslag, att hembjuda veden till bränslekommissionen. Har kommissionen icke inom 30 dagar därefter anvisat köpare till vedpartiet eller förklarat att detsamma skall inköpas för statens räkning må vedproducenten överlåta veden utan iakttagande av kungörelsens bestämmelser. Dock gäller även för sådan ved bestämmelserna i kungörelsen den 16 maj 1941 (nr 264) angående förbud i vissa fall att transportera ved.

I enlighet med ett i förutnämnda proposition nr 192 framlagt förslag, vilket icke föranledde någon erinran från riksdagens sida, har genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1943 en särskild vedclearingkassa inrättats inom bränslekommissionen. Till denna kassa ha överförts de vid föregående budgetårs utgång kvarstående behållningarna å clearingförfarandena vid leverans av ved till handelsreglerade orter, till tätorter i zon 3 samt från överskottsområden. Samtliga från dessa clearingförfaranden härrörande inbetalningar till, respektive utbetalningar från kommissionen ske numera genom clearingkassan. Från kassan bestridas även kostnader för utkörning av ved från av kristidsnämnd upplagt centrallager inom tätort i zon 3 till förbrukare ävensom kostnader för kapning av långved avsedd att användas såsom hushållsbränsle inom dylik tätort. För kassan uppkommande förluster äro, såsom tidigare nämnts, avsedda att täckas från anslaget till Om-

kostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. Till ifrågavarande clearingförfaranden återkommer jag i annat sammanhang i det följande.

Bränslekommissionens framställning rörande vedavverkningen 1944/45.

Bränslekommissionen har i skrivelse den 22 februari 1944 framlagt beräkningar beträffande de vedkvantiteter som böra anskaffas under avverkningsåret 1944/45 för förbrukning huvudsakligen under bränsleåret 1945/46. Kommissionen har därvid framhållit, att det under alla förhållanden vore vanskligt att med någorlunda tillförlitlighet bedöma vedbehovet två år framåt i tiden. För det kommande avverkningsåret måste dessutom hänsyn tagas till att en avveckling av krisåtgärderna kunde bliva aktuell innan den ifrågavarande veden förbrukats, vilket gjorde att beräkningarna bleve än osäkrare. För att bliva i stånd att bedöma avverkningsbehovet hade kommissionen på grundval av erfarenheterna och utvecklingen på bränslemarknaden under och efter förra världskriget gjort beräkningar rörande den sannolika importen av fossilt bränsle. Därvid hade kommissionen räknat med olika alternativa fall beträffande importen och som följd därav utarbetat alternativa program för bränsleförsörjningen. Ett av dessa program, enligt vilket kolimporten förutsatts komma att ske i ytterligare begränsad omfattning jämfört med importen under innevarande bränsleår, hade ansetts lämpat att tillsvidare vara vägledande vid planering av vedavverkningsprogrammet för nästkommande avverkningsår. I den mån förändringar inträffade i bränsleförsörjningsläget, måste man dock givetvis vara beredd att utvidga eller inskränka vedavverkningarna i förhållande till vad som förutsatts i det ursprungliga programmet.

De överväganden, som kommissionen gjort på grundval av nämnda program, i vilket hänsyn tagits till nuvarande lagerställning och det beräknade resultatet av avverkningarna under innevarande avverkningsår, hade resulterat i att produktionen av ved till hushålls- och industribränsle — såväl normalved som ersättningsved — samt ved för framställning av industriträkol, smörjolja och motorbränslen enligt kommissionens mening borde utgöra 33,1 miljoner kubikmeter travat mått under avverkningsåret 1944/45.

I fråga om möjligheterna att få till stånd de av kommissionen ifrågasatta avverkningarna har kommissionen anfört i huvudsak följande.

Vid sammanträde inför kommissionen den 20 januari 1944 med representanter för domänstyrelsen och skogsstyrelsen samt med länsjägmästarna, föreståndarna vid kristidsstyrelsernas bränslekontor, vissa stiftsjägmästare m. fl. sakkunniga avhandlades möjligheten att med hänsyn till skogliga förhållanden genomföra en avverkning under avverkningsåret 1944/45 av den storleksordning, som enligt ovan synes erforderlig. Därvid anfördes — under hänvisning till uttalanden i samma riktning under ett liknande sammanträde

ett år tidigare — att ett dylikt avverkningsprogram skulle innebära ett anlitande till det yttersta av befintliga vedskogstillgångar i avsättningsbara lägen och att — därest endast vedskog i egentlig mening skulle tillgripas — programmet i vissa län ändock ej skulle kunna genomföras. Det framhölls därför som oundvikligt, att man åtminstone i södra Sverige — för att kunna fylla den erforderliga vedkvantiteten — bleve nödsakad, att i viss utsträckning till brännved upparbeta virke, som vanligen hänföres till gagnvirkessortimenten. I mellersta och norra Sverige kunde vedskogstillgångarna ännu anses vara i och för sig tillräckliga, men dels vore möjligheterna att genomföra det nu uppställda programmet beroende av en ej alltför snäv rayonbegränsning beträffande vedtransporter med bil, dels hade man där intresse av att till betydande del få fullgöra avverkningar i form av lägre vedkvaliteter, särskilt kolved. Såsom sammanfattning av uttalandena vid detta sammanträde kan dock sägas, att man i stort sett ansåg sig kunna medverka till genomförandet av det program, som preliminärt uppgjorts, under förutsättning att de bestämmelser, som komme att gälla för denna avverkning, erhölle lämplig utformning.

I ett vid kommissionens skrivelse fogat yttrande har riksskogstaxeringsnämnden förklarat, att förekomsten av vedskog i de 7 nordligaste länen medgåve ett genomförande i dessa län av den av kommissionen föreslagna avverkningen. I fråga om övriga 17 län måste det förutsättas, att den yngre skogen redan anlitats i sådan omfattning att genomförandet av avverkningsförslaget skulle medföra att avverkningarna i viss omfattning måste förläggas till bestånd, vilka redan varit föremål för avverkning under krisen och att en sådan ny gallring kunde befaras medföra en ur skogsvårdssynpunkt mindre önskvärd utglesning.

Kommissionen har av de sålunda inhämtade uttalandena funnit framgå, att de vedavverkningar som beräknades erforderliga under nästkommande avverkningsår skulle medföra att gagnvirkesdimensioner i viss utsträckning måste upparbetas till kastved. Därest avverkningskvantiteten fördelades på ändamålsenligt sätt mellan olika län och olika fastigheter, torde dock denna olägenhet kunna begränsas. Såsom resultat av gjorda undersökningar och överväganden har kommissionen funnit, att det föreslagna avverkningsprogrammet under avverkningsåret 1944/45 borde vara möjligt att genomföra med hänsyn till befintliga skogstillgångar.

Kommissionen har ansett några svårigheter att fylla arbetskraftbehovet för avverkningarna icke vara att räkna med i nuvarande läge på arbetsmarknaden, särskilt som den totala avverkningskvantiteten kan väntas bliva i icke oväsentlig grad begränsad, bland annat beroende på minskad efterfrågan av massaved.

Beträffande tillgången på transportmedel har kommissionen, efter att ha samrått med statens trafikkommission och statens industrikommission, anfört, att såvitt avsåge sjö- och järnvägstransporter hinder ej torde föreligga att genomföra det föreslagna avverkningsprogrammet. Däremot kunde knappheten på grövre lastbilsgummi medföra svårigheter för vedtranspor-

terna på landsväg. Man hade emellertid, under förutsättning att åtgärder vidtoges för ytterligare begränsning av användningen av lastbilar, anledning att räkna med att befintligt lager av grövre lastbilsringar jämte det tillskott därav, som kunde förväntas under ej alltför ogynnsamma omständigheter, skulle förslå för erforderliga vedtransporter. Den erforderliga begränsningen av användningen av lastbilar kunde uppnås dels genom begränsning av de tillåtna högsta vägsträckorna för lastbilstransporter, dels genom utnyttjande av jordbrukstraktorer och dels genom föreskrifter att ved icke finge fraktas med bil längre sträckor än som oundgängligen erfordrades för vedens överförande till järnvägsbefordran, även om kostnaderna för transporterna härigenom skulle komma att fördyras.

Därefter har bränslekommissionen till behandling upptagit frågan om de sortiment som böra inrymmas i avverkningsplanen och därvid erinrat om att avverkningsprogrammets utformning enligt kommissionens mening borde ske med hänsyn tagen till möjligheten av att en avveckling av krisåtgärderna kunde bliva aktuell, innan den nu för avverkning planerade veden förbrukats. Som ett led i denna strävan vore det angeläget, att planen begränsades till att omfatta endast sådana sortiment som oundgängligen behövde inrymmas i densamma med hänsyn till att tillräcklig produktion ej kunde tryggas på annat sätt. Kommissionen har vidare anfört bland annat följande:

De motiv, som kommissionen åberopade som stöd för sitt förslag den 9 november 1943 att avverkningsåläggande ej skulle utfärdas för massaved under innevarande halvår, bestå alltjämt och ha ytterligare förstärkts. Årsförbrukningen före kriget var ca 17 miljoner kubikmeter. År 1942 utgjorde den 12 miljoner kubikmeter och beräknas under 1943 ha uppgått till ca 8,6 miljoner kubikmeter. Lagren voro den 1 januari 1940 ca 18 miljoner kubikmeter och sjönko därefter år för år, så att de den 1 januari 1943 utgjorde ca 14 miljoner kubikmeter. Som följd av de ökade massavedavverkningarna samt den minskade driften inom massaindustrien ha lagren emellertid under år 1943 ökats i betydande grad och utgjorde den 1 januari 1944 ca 18,6 miljoner kubikmeter. Med hänsyn till dessa betydande lager och till det förhållandet, att ökad sysselsättning inom massaindustrien för närvarande ej synes vara att förvänta, finner kommissionen, att avverkningsålägganden beträffande massaved ej heller böra föreskrivas för avverkningsåret 1944/45, och att massaveden ej heller bör intagas i avverkningsplanen för nämnda år. Däremot torde det — såsom här nedan närmare visas — vara nödvändigt medgiva, att i södra Sverige massaved i viss begränsad utsträckning må inräknas i avverkningsplanen för brännved.

I enlighet med de riktlinjer, som ovan angivits, finner kommissionen ej erforderligt, att — såsom för närvarande är fallet — industriträkolsved och den del av avverkat timmer som beräknas utfalla såsom bränsleprodukter vid försågning, skall inräknas i avverkningsplanen. Under innevarande avverkningsår gällande rätt att inräkna lådvirke, träullsved o. dyl., stubbved samt gagnvirke av lövträd anser kommissionen ävenledes böra bortfalla.

Efterfrågan på dessa sortiment torde kunna tillfredsställas utan att avverkningen stimuleras genom särskilda åtgärder. Vad beträffar lådvirke,

träullsved och dylikt äro dessa sortiment att jämställa med massaved och då efterfrågan på massaved torde bliva begränsad böra konsumenter av liknande sortiment så mycket lättare kunna tillgodose sina behov.

Avverkningsplanen bör alltså omfatta ved för följande ändamål:

hushålls- och industribränsle (såväl normalved som ersättningsved), dock ej sågverksavfall och stubbved, samt ved för motordrift.

Såsom förut sagts har kommissionen beräknat den totala kvantitet kastved och långved, som bör avverkas under det kommande avverkningsåret, till 33,1 miljoner kubikmeter. Denna kvantitet fördelar sig enligt gjorda beräkningar på ved för olika ändamål enligt följande:

Ersättningsved, hushåll och industri	16,9 milj. m³	
Normalved, hushåll	5,8 » »	
» , industri	2,0 » »	24,7 milj. m³
Industriträkolsved		3,9 » »
Ved för motordrift och framställning av smörjolja		4,5 » »
		33,1 milj. m³

I dessa 33,1 miljoner kubikmeter ingå dels 3,9 miljoner kubikmeter industriträkolsved, dels 1,5 miljoner kubikmeter utgörande den del av avverkat timmer som vid försågning anses utfalla som bränsleprodukter, dels ock 0,7 miljoner kubikmeter stubbved för framställning av smörjolja. Om dessa vedslag, i enlighet med vad kommissionen anfört, frånräknas den ifrågasatta totala avverkningen av ved, exklusive massaved, 33,1 miljoner kubikmeter, återstå alltså 27,0 miljoner kubikmeter. För att undvika att ifrågavarande vedkvantitet av 27 miljoner kubikmeter komme att underskridas genom ojämnheter i fullgörandet av avverkningarna inom de olika länen, har kommissionen ansett sig böra räkna med en viss säkerhetsmarginal och därför preliminärt angivit avverkningsplanens omfattning till 30 miljoner kubikmeter.

Bränslekommissionen har vidare behandlat spörsmålet angående de åtgärder som kunna bliva erforderliga för genomförandet av det föreslagna avverkningsprogrammet. Kommissionen har därvid övervägt, huruvida avverkningsålägganden böra utfärdas jämlikt lagen om avverkningsskyldighet eller om kvantiteten lämpligen kan anskaffas på annat sätt. Härom har kommissionen anfört i huvudsak följande.

I de fyra nordligaste länen tillämpades från och med den 1 januari 1944 i stället för produktionsplikt den s. k. uppköpslinjen, vilken innebär att kommissionen säkerställer erforderliga vedavverkningar inom dessa områden genom att i mån av behov uppköpa ved genom de auktoriserade brännvedsuppköparna. Resultatet av övergången till denna linje kunde med ledning av de erfarenheter, som hittills vunnits, bedömas som tillfredsställande. Man hade därför anledning överväga, huruvida det kunde förväntas, att så även skulle bliva fallet därest uppköpslinjen tillämpades inom övriga delar av

landet. Frågan hade dryftats vid förutnämnda sammanträde med länsjägmästarna m. fl. den 20 januari 1944. Ehuru meningarna därvid varit delade, huruvida ett försök med en sådan uppköpslinje skulle lyckas, hade man allmänt varit av den åsikten, att den vore väl värd att prövas. Enligt kommissionens mening borde så även ske. Därest detta bleve fallet, borde ändock de förarbeten som under senare år utförts för utfärdande av avverkningsålägganden verkställas i vanlig ordning. Med ledning av den planerade avverkningens fördelning på skilda kristidsstyrelseområden och brännvedsuppköparnas uppköp under innevarande år borde vid avverkningsårets början de kvantiteter fastställas, som varje uppköpares auktorisation skulle omfatta. Föreskrift borde meddelas om att kontrakt skulle tecknas mellan producenter och uppköpare före viss angiven dag, förslagsvis den 1 oktober. Sedan resultatet av denna kontraktsteckning förelåge, borde man med ledning därav överväga, huruvida erforderliga kvantiteter kunde erhållas på frivillighetens väg, eventuellt genom utsträckning av teckningstiden. Skulle det visa sig nödvändigt att tillgripa avverkningsålägganden kunde — då avverkningslängder funnes färdigställda och övriga förberedelser vore gjorda — ålägganden efter kort varsel till kristidsstyrelserna utsändas till skogsägarna.

Av de 30 miljoner kubikmeter ved, som enligt bränslekommissionens förslag skulle ingå i avverkningsplanen för nästa avverkningsår, har kommissionen beräknat, att enligt överenskommelser, som kommissionen hade för avsikt att ingå med domänverket och vissa större skogsägande bolag, ca 10 miljoner kubikmeter ved skulle komma att avverkas på domänverkets och berörda bolags skogar. För avverkning på övriga skogar återstående 20 miljoner kubikmeter skulle föras i marknaden dels genom de auktoriserade brännvedsuppköparna och dels genom direkt försäljning från producent till konsument. De kvantiteter, som komme att försäljas direkt till konsument, uppskattade kommissionen till ca 5 miljoner kubikmeter, varför den relativt begränsade kvantiteten av ca 15 miljoner kubikmeter skulle återstå för uppköp genom de auktoriserade uppköparna.

Kommissionen har vidare anfört, att avverkning av de betydande brännvedskvantiteter som äro erforderliga ej kunde ske, utan att det samtidigt utfölle vissa mängder virke, som vanligen upparbetas till gagnvirke, i synnerhet massaved. Särskilt vore detta oundvikligt i södra Sverige. Då det dessutom torde föreligga stora svårigheter att i södra Sverige producera de stora vedkvantiteter som planen innebure, vore det nödvändigt, att massaved i dessa delar av landet i viss begränsad utsträckning inräknades i avverkningsplanen.

Kommissionen har förklarat sig sakna anledning att föreslå ändring i nu gällande bestämmelser angående meddelande av statsgaranti för vedens inlösen. Därest ålägganden jämlikt 2 § lagen om avverkningsskyldighet icke utfärdas, komme bestämmelserna om statsgaranti för ved visserligen icke

att tillämpas, men de borde fortfarande gälla för den händelse sådana åläggande framdeles komme att utfärdas. Statsgarantiens borttagande inom hela landet medförde givetvis vissa konsekvenser för en del vedproducenter och torde därmed även påverka vedanskaffningen över huvud taget. Den producent, som avyttrade sin ved genom de auktoriserade brännvedsuppköparna, kunde och borde på ett tidigt stadium — d. v. s. under den föreskrivna teckningstiden — teckna kontrakt om den vedkvantitet, som han avsåge att producera. Därigenom tillförsäkrades han gällande normalpris för hela kvantiteten och åtnjöte sålunda större ekonomisk trygghet än den statsgarantien skänker. Det vore emellertid icke lämpligt, att all den ved, som icke direkt står till kommissionens förfogande, ginge genom uppköparna. Det vore önskvärt att denna normala handel, vilken förefunnits under hela krisen, alltjämt fortsattes i oförändrad omfattning. Åtgärder kunde bliva erforderliga för att förhindra, att den begränsades till följd av den trygghet som kontraktering med uppköpare innebure. Kommissionen komme att hava sin uppmärksamhet riktad på denna fråga för att, om så befunnes erforderligt, vidtaga åtgärder för att förhindra en icke önskvärd utveckling på detta område.

Kommissionen har i sin skrivelse därefter behandlat frågan om storleken av de anslag för budgetåret 1944/45 som kunde behöva anvisas under anslagsrubrikerna Reglering av vedproduktionen och Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m.

Vad först angår anslaget till *Reglering av vedproduktionen* har kommissionen med hänsyn till medelsåtgången under år 1943 räknat med att för nästa budgetår ett belopp av 90 000 000 kronor skulle vara tillfyllest för uppköp av brännved. Därutöver har kommissionen beräknat, att betydande belopp behövde tagas i anspråk för inköp av massaved från massavedsförbrukande industriföretag i enlighet med överenskommelser mellan kommissionen och nämnda företag. Kommissionen räknade med att behöva övertaga 3 miljoner kubikmeter massaved till ett pris av 50 000 000 eller högst 55 000 000 kronor. Anslagsbehovet till reglering av vedproduktionen skulle således enligt kommissionens beräkningar uppgå till högst (90 000 000+55 000 000 =) 145 000 000 kronor. Med hänsyn till att detta belopp redan tidigare står till förfogande för de med anslaget avsedda ändamålen har kommissionen funnit att några nya anslagsäskanden för Reglering av vedproduktionen icke vore erforderliga för nästkommande budgetår.

Vad därefter angår anslaget till *Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m.* har kommissionen föreslagit, att detsamma skulle för budgetåret 1944/45 upptagas till 3 000 000 kronor, av vilket belopp 500 000 kronor beräknats för direkta omkostnader för vedinköp, 1 000 000 kronor för kostnader vid tillhandahållande av ved från centrala lager i tätorter

inom zon 3 samt 1 500 000 kronor för kostnader för prisförluster på långved och andra eventuella förluster på vedclearingen.

I fråga om de direkta omkostnaderna för vedinköp har kommissionen anfört följande.

För nästkommande budgetår torde de direkta omkostnaderna för vedinköp, liksom hittills, icke komma att uppgå till mera betydande belopp. Även i fortsättningen räknar kommissionen emellertid med att uppköp, omhändertagande och distribution av långved, i vissa fall efter kapning, kan komma att medföra vissa kostnader, som icke kunna täckas genom att uttaga motsvarande högre pris på veden. Kommissionen anser dock, att kostnaderna i fråga jämte sådana omkostnader, som kunna uppkomma vid kommissionens ganska stora inköp och försäljningar av kastved, samt omkostnader i samband med eventuell inlösen av ved icke böra överstiga 500 000 kronor.

Beträffande kostnaderna vid tillhandahållande av ved från centrala lager i tätorter inom zon 3 har kommissionen anfört bland annat följande.

Med hänsyn till de krav, som i nuvarande skärpta transportläge måste ställas på direktleveranser i alla fall, då sådana äro möjliga, har kommissionen funnit sig böra begränsa statens medverkan till sådana utleveranser av smärre poster, som icke kunna ske direkt utan måste ske från lager. Erfarenheterna hittills visa, att direktleveranser kunna ske i mycket stor omfattning, och att lagerleveranserna åtminstone hittills under bränslesäsongen varit mycket begränsade. Till kommissionen redovisade krav på ersättning för utkörningskostnader från centrallager uppgå sålunda vid årsskiftet 1943/44 endast till 38 182 kronor. I redovisningen föreligger emellertid en viss eftersläpning, och utkörningskostnaderna för sista hälften av detta bränsleår måste bli avsevärt större. Det är sannolikt att, sedan centrallager under innevarande säsong uppbyggts i orterna, komma utleveranser under nästa bränslesäsong att ske mera kontinuerligt. Med den osäkerhet, som alltmer gör sig gällande på transportområdet, är det icke uteslutet, att direktleveranser icke kunna ske i samma omfattning som i år, utan att centrallagren måste anlitas förhållandevis mera för leveranser i smärre poster. Såvitt kommissionen kan bedöma, anses därför kostnaderna för statens medverkan i fråga om utkörning av ved från centrallager nu böra upptagas med samma belopp, som under föregående budgetår, eller till 1 000 000 kronor.

Slutligen har kommissionen beträffande täckandet av uppkomna förluster på vedclearingen framhållit bland annat följande.

Vad långveden från Norrland beträffar, föreligga vissa svårigheter att få densamma avsatt till självkostnadspriser, då den efter de erforderliga långa transporterna till mottagningsorter i mellersta Sverige måste betinga ett ur bränslevärdesynpunkt ogynnsamt högt pris. För sådan långved, som för att vinna avsättning måste transporteras från Norrland söderut, kan kommissionen komma att bli nödsakad att förorda en prissättning, som medför vissa förluster. Åtgärder ha visserligen vidtagits för uppkapning i Norrland av ganska stora kvantiteter långved till kastved, men betydande partier torde dock komma att levereras som långved och försäljas som sådan. Härtill kommer, att långved i viss omfattning upparbetats i mellersta Sverige inom tätorternas försörjningsområden. Sådan ved kommer i de flesta fall att med-

föra prisförluster, om den skall kunna tillhandahållas konsumenterna till priser, som motsvara kastvedspriserna.

I södra och mellersta Sverige räknar kommissionen med att för nästa bränsleår vissa kvantiteter massaved behöva tagas i anspråk för bränsleförsörjningen. Därvid kan det sannolikt icke undgås, att kommissionen får vidkännas prisförluster i vissa fall, beroende på vilka förbrukare som kunna hänvisas att inköpa massaved. Om sådan ved måste ingå i förbrukningen för hushållsändamål, torde prisförluster i regel uppkomma.

För att möta eventuella prisförluster på långved och massaved föreslår kommissionen att i anslaget beräknas ett belopp av 1 500 000 kronor.

I en den 23 mars 1944 dagtecknad promemoria har bränslekommissionen ytterligare anfört följande i fråga om sättet för genomförande av den s. k. uppköpslinjen:

Då, såsom hittills, avverkningsålägganden legat till grund för vedanskaffningen, har avverkningsprogrammet och uppköpsverksamheten indelats i halvårsperioder — år 1941/42 i 4-månadersperioder. Även vid tillämpning av den linje, här kallad uppköpslinjen, som föreslagits i bränslekommissionens underdåniga skrivelse den 22 februari 1944, med uppköpsverksamhet utan produktionsplikt såsom komplement är det önskvärt att anordningar på ett eller annat sätt vidtagas, vilka möjliggöra en utvidgning eller en inskränkning av veduppköp och avverkningar, därest utvecklingen på bränslemarknaden skulle påkalla detta. Detta kunde ske genom att avverkningsprogrammet liksom hittills uppdelades i halvårsperioder, och att avverkning och uppköp under resp. halvår skulle ske med viss kvot av totalanskaffningen, eller att veduppköpen finge ske i etapper, som förlängdes gång efter annan.

Denna senare metod har tillämpats i de fyra nordligaste länen under innevarande halvår, då produktionsplikt i dessa ej förelegat. Inom nämnda län syntes under slutet av föregående år en viss begränsning av avverkning och utbud böra ske. Genom beslut i december 1943 medgåvos uppköparna rätt att intill den 1 februari 1944 uppköpa vissa genom auktorisationerna begränsade kvantiteter. Därutöver ha sedermera medgivits ytterligare uppköp under februari och mars av väl begränsade kvantiteter ved, som huvudsakligen skall vara leveransklar före den 1 juli 1944. Frågan om ytterligare kontraktsteckning efter den 31 mars kommer att prövas under den närmaste tiden. Denna metod erbjuder vissa fördelar, i det den medgiver en smidig anpassning till behovet, så som detta bedömes vid olika tidpunkter. Inom överskottsområden med långa transportvägar till förbrukningsorterna är det givetvis särskilt angeläget, att medel finnas att förhindra en vedavverkning utöver behovet. Denna metod bör därför även fortsättningsvis tillämpas i de fyra norra länen, Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, och dessutom utsträckas jämväl till Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län.

Inom övriga län, de 17 södra länen, beräknas för närvarande den kvantitet, som behöver uppköpas genom de auktoriserade uppköparna, belöpa sig till ca 9 miljoner kubikmeter. Med hänsyn till angelägenheten att veden i största möjliga utsträckning produceras inom de mera betydande konsumtionsområdena, kan det vara riskabelt att i södra Sverige gå fram med uppköpen etappvis, såsom i norra Sverige, vilket torde verka hämmande på avverkningsresultatet för hela avverkningsåret. För att nå bästa möjliga resultat

böra därför uppköparna redan vid avverkningsårets början auktoriseras att uppköpa största delen av de kvantiteter, som anses erforderliga under hela året.

Därest en markerad omsvängning till det bättre inträffar på bränslemarknaden, kan det dock vara önskvärt att möjlighet finnes att avbryta vedavverkningarna även i södra Sverige. Man kan därför ifrågasätta införande i inköpskontrakten av en bestämmelse, att den kontrakterade kvantiteten skall, exempelvis före den 1 mars 1945, kunna begränsas, därest bränslekommissionen finner anledning föreskriva att ved, avverkad efter viss datum, ej må omfattas av kontraktet. Till en sådan bestämmelse borde knytas föreskrifter om gottgörelse till avverkarna för förberedande åtgärder för avverkning av ved, som genom dylik begränsning ej kan avverkas och försäljas, allt i den mån åtgärderna avse ved inom ramen för i föreskriven ordning tecknade kontrakt.

Bränslekommissionens förslag till utjämning av skillnaden mellan priserna å olika slag av fasta bränslen.

I skrivelse den 17 februari 1944 har bränslekommissionen till behandling upptagit frågan om utjämnande av skillnaden mellan priserna på olika slag av fasta bränslen.

Innan jag närmare ingår på denna fråga torde det vara lämpligt att jag i korthet redogör för de clearingförfaranden som för närvarande tillämpas för dylika bränslen.

Ved.

För ved, som levereras från eller inom överskottsområden, fastställer bränslekommissionen debiteringspriser fritt banvagn avsändningsstationen eller fritt sjökaj utlastningshamnar inom Norrland, Dalarna, Värmland och Småland. I den mån de verkliga kostnaderna för veden över- eller understiga dessa priser, sker clearing genom de auktoriserade veduppköparna eller i vissa fall genom kristidsstyrelserna. Clearingen avser alltså framförallt de växlande kostnaderna för vedens transport till järnvägsstationen. Debiteringspriserna äro f. n. så avvägda att priserna för ved, som sändes från överskottsområde till underskottsområde, i allmänhet icke variera med mera än en krona per kubikmeter på förbrukningsorten.

För de s. k. handelsreglerade orterna (Stockholm och Göteborg med vissa förorter, Norrköping, Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Eslöv) fastställer bränslekommissionen basispriser för veden, gällande fritt banvagn eller fritt å sjökaj i ankomstorten. I den mån inköpspriserna avvika från dessa basispriser sker en clearing mellan bränslekommissionen och kristidsnämnderna, vilka tjänstgöra såsom försäljningsorgan. I clearingförfarandet ingår all ved till dessa orter, alltså även ved till storindustrier o. dyl.

För tätorter i den s. k. zon 3 (för vilka viss handelsreglering genomförts, dock ej i så hög grad som i de handelsreglerade orterna) fastställer bränslekommissionen återförsäljningspriser, avseende ved till hushåll eller små-

industrier, fritt hemkört till konsument eller till vedhandlares upplag. Clearingen sker genom de auktoriserade uppköparna eller, i vissa fall, genom kristidsstyrelserna. I dessa orter ingår alltså ej ved till industrier i clearingförfarandet.

För samtliga dessa clearingförfaranden finnes en gemensam vedclearingkassa inom bränslekommissionen. Enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter skola ifrågavarande debiterings-, basis- och återförsäljningspriser för varje ort eller område så bestämmas att de i stort sett motsvara de beräknade genomsnittliga självkostnaderna för den i clearingförfarandet för orten eller området ingående veden. Från clearingkassan bestridas, såsom tidigare omnämnts, även kostnader för utkörning av ved från av kristidsnämnd upplagt centrallager inom tätort i zon 3 till förbrukare ävensom kostnader för kapning av långved, avsedd att användas såsom hushållsbränsle inom dylik tätort.

Kol och koks.

Kolclearingkassan. Genom kungörelse den 28 juni 1940 (nr 650) inrättades en särskild clearingkassa för reglering av importpriserna på stenkol, koks och kolbriketter. Bränslekommissionen fastställer avräkningspriser cif svensk hamn, innefattande även den fastställda grosshandelsmarginalen. I den mån den verkliga cifkostnaden överstiger avräkningspriset erhåller importören skillnaden från kolclearingkassan; understiger cifkostnaden avräkningspriset inbetalas skillnaden till kassan. Kolclearingkassan hade den 31 mars 1944 en behållning av 96,4 miljoner kronor och väntas, om importen fortgår på samma sätt som nu, komma att stiga ytterligare något under år 1944. I avräkningspriset inräknas även en avgift till en av kommissionen inrättad särskild krigsriskkassa, vilken svarar för vissa transportrisker, som icke täckas av den vanliga krigsriskförsäkringen. Denna kassa hade den 31 mars 1944 en behållning av ca 4,5 miljoner kronor.

Subventionskassan. Sedan statens kolnämnd i enlighet med de i Kungl. Maj:ts proposition nr 15 till 1939 års urtima riksdag uppdragna riktlinjerna organiserat en s. k. pool för kolimporten, omfattande samtliga importörer utom de företag som införde kol endast för egen förbrukning, träffade nämnden å statens vägnar med denna pool, Svenska kolimportörers förening 1939 u. p. a., ett den 20 september 1939 dagtecknat avtal, som därefter godkändes av 1939 års urtima riksdag enligt dess skrivelse nr 4. I avtalet förband sig föreningen att för egen och för samtliga föreningsmedlemmars del ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter som av staten kunde fastställas i avseende på försäljning av stenkol, koks eller kolbriketter. Staten å sin sida åtog sig att ersätta varje föreningsmedlem den förlust som kunde tillskyndas denne vid försäljning på de av staten föreskrivna villkoren, varemot föreningsmedlem skulle till staten avstå den vinst, utöver fastställd handelsvinst, som han kunde komma att göra vid försäljning efter den 17 september 1939, antingen denna vinst uppstått på äldre lager eller

vid försäljning av vara, importerad efter nämnda dag. Sedan det visat sig att oklarhet i vissa hänseenden rådde rörande avtalets rätta innebörd, träffades en överenskommelse den 24 augusti 1943 mellan bränslekommissionen och föreningen rörande tolkningen av avtalet. Överenskommelsen har godkänts av Kungl. Maj:t den 17 september 1943.

För reglering av de ekonomiska förhållandena mellan staten och föreningen inrättades en särskild s. k. subventionskassa. Därest det för lagerhandeln fastställda utförsäljningspriset för av föreningsmedlem försåld kol eller koks över- eller understiger de faktiska, på nyssnämnda avräkningspris grundade inköpskostnaderna med tillägg av fastställd marginal sker inbetalning till, respektive utbetalning från kassan av skillnaden. Från kassan utgår även vissa ersättningar för av lagerhandlare verkställd reservlagring av koks.

De för lagerhandeln fastställda utförsäljningspriserna lågo till en början avsevärt lägre än de faktiska kostnaderna och inneburo en subvention för de kol- och koksförbrukare som icke själva importerade varan. Genom senare inträdda prishöjningar minskades spännvidden mellan inköps- och försäljningspriserna, och från och med början av april 1940 kommo de senare att ligga över de förra, varigenom en återströmning av medel skedde till kassan. Därefter vidtagna prisjusteringar ha åsyftat att bringa marknadsnivån i överensstämmelse med det verkliga kostnadsläget. Prisregleringsförfarandet har härigenom förlorat sin karaktär av subvention, och subventionskassan tjänstgör numera såsom en utjämningskassa, över vilken alla lagerhandelns transaktioner med avseende å importerat fossilt bränsle redovisas. Det för närvarande gällande kokspriset vid försäljning per hektoliter är emellertid något lägre än de verkliga kostnaderna, bland annat på grund av att den på senare tid importerade koksen visat sig vara tyngre än tidigare, vilket medfört ett mindre hektoliterutfall per ton än vad man vid fastställandet av nuvarande hektoliterpriser utgått ifrån. Härigenom uppkommer en mindre förlust för subventionskassan. Av allmänna prispolitiska hänsyn har det emellertid hittills icke ansetts lämpligt att justera kokspriset.

För täckande av utgifter för kolsubventionen har riksdagen vid olika tillfällen under anslagstiteln Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder anvisat sammanlagt 20 500 000 kronor. Härav ha vissa belopp återförts till anslaget. Den återstående nettoförlusten på subventionsförfarandet utgjorde den 29 februari 1944 ca 7 700 000 kronor och beräknas komma att på grund av nyssnämnda oöverensstämmelse i hektoliterutfallet för koks öka något under år 1944. Om lagerhandelns nuvarande lager av kol och koks skulle behöva säljas efter samma cifpriser, som gällde i augusti 1939, skulle detta betyda en ytterligare förlust för kassan av ca 23 000 000 kronor, varigenom den sammanlagda förlusten på subventionsförfarandet alltså skulle uppgå till ca 30 700 000 kronor.

I sin nyssnämnda skrivelse den 17 februari 1944 har *bränslekommissionen* anfört, att frågan om en clearing av priserna på olika fasta bränslen vid upprepade tillfällen diskuterats inom kommissionen. Hittills hade dock de skäl som talade för en sådan clearing icke varit tillräckligt starka för att motivera en så genomgripande åtgärd. Inför de förändringar i bränsleförsörjningen som kunde väntas såsom förebud till och följder av ett vapenstillestånd i Europa hade bränslekommissionen emellertid ansett det nödvändigt att på nytt upptaga clearingfrågan till prövning. Resultatet av de utredningar som med anledning härav verkställts inom kommissionen hade sammanfattats i två vid skrivelsen fogade promemorior; den ena, »avvecklingspromemorian», innehållande en diskussion av de olika förhållanden, under vilka en avveckling av bränslekommissionens verksamhet med avseende å fasta bränslen kunde komma att ske, den andra, »clearingpromemorian», innehållande förslag till riktlinjer för en clearing av priserna på olika slag av fasta bränslen med verkan från och med den 1 juli 1944.

I avvecklingspromemorian ha olika antaganden gjorts rörande importen av fossila bränslen under tiden närmast efter ett vapenstillestånd i Europa, varvid såsom sannolikaste alternativ räknats med att importen komme att ligga helt nere under ett halvår efter stilleståndet för att sedan åter öka och uppnå full storlek efter ytterligare ett och ett halvt år. Vidare ha vissa antaganden gjorts om bränslebehovet under avvecklingstiden. Från dessa utgångspunkter har försök gjorts att beräkna omsättningen av fasta bränslen under avvecklingsåren ävensom storleken av vedöverskotten vid den tidpunkt då kolimporten beräknas bli obegränsad. Enligt dessa beräkningar skulle avsevärda vedöverskott föreligga vid sagda tidpunkt, beroende på nödvändigheten av att skydda sig mot oförutsedda förändringar i importläget. Bränslekommissionens verksamhet antages därför av kommissionen sannolikt icke kunna avvecklas förrän tre, under gynnsamma omständigheter två år efter vapenstilleståndet i Europa, förutsatt att verksamheten icke skall upphöra förrän bränsleförsörjningen befinner sig i ett tillstånd som utan tvära övergångar kan övergå i ett normalt efterkrigstillstånd. Vidare ha olika sätt för avvecklingen undersökts. Kommissionen har därvid kommit till den slutsatsen att ett uppfyllande av alla de olika krav som kunna ställas på avvecklingen — alltså även kravet på att förlust för staten undvikes — förutsätter, bland annat att en prisclearing införes för de viktigaste fasta bränslena, varvid de dyrare ersättningsbränslena ved och torv förbilligas på stenkolets och koksens bekostnad. En dylik clearing kan enligt kommissionen motiveras ur två synpunkter: »utjämningssynpunkten», som tar sikte på en rättvis prissättning på ett och samma bränsle på olika orter, och »nivåsynpunkten», som syftar till en enhetlig prissättning å olika bränslen i förhållande till deras värmevärde. En lämplig form av clearing har angivits vara, att en högsta prisgräns införes för ved och torv och att de överskjutande kostnaderna täckas genom prishöjningar på kol och koks.

I fråga om ett omedelbart införande av clearingförfarandet har bränslekommissionen anfört i huvudsak följande.

Den clearing, som nu ifrågasättes, skulle vara en utjämningsclearing och sålunda inriktas på en av rättvisesynpunkter motiverad utjämning av priserna för ett och samma bränsle — i främsta rummet ved — på olika orter. Ojämnheter ha existerat redan tidigare. För hushållens del ha dessa emellertid i enligt kommissionens mening tillfredsställande grad kompenserats av de större kvoter av billigare fossilt bränsle, som tillämpats just inom de orter, där vedpriserna varit högst. I fråga om industrierna har dylik kompensering visserligen icke förekommit, därför att en och samma bransch har en enhetlig fossil kvot oberoende av de enskilda företagens belägenhet, men ojämnheterna ha — måhända bland annat därför att sysselsättningen inom de flesta branscher varit genomgående god — icke varit så kännbara att kommissionen ansett sig böra föreslå en utjämning.

Läget förändras emellertid i den mån det icke längre blir möjligt att hålla samma fossila kvoter som hittills. För hushållens del minskas därvid den ovan åsyftade kompensationen, och även för industrierna bliva ojämnheterna större. Särskilt kännbara bliva dessa vid en vikande konjunktur, då företagen måste beräknas bliva mera känsliga för sina bränslekonton. Minskning av kvoterna har redan måst tillgripas, och kommissionen anser tiden nu vara inne att vidtaga utjämnande åtgärder.

För en clearing talar vidare den omständigheten, att den skulle väsentligt underlätta en ur transportsynpunkt rationellt ordnad mottagning av de dyra ersättningsbränslena. Bränslekommissionen skulle redan vid olika tillfällen i det förflutna för genomförande av en ändamålsenlig transportordning haft stor nytta av en clearing enligt ovan antydda riktlinjer, och detta förhållande torde komma att bliva än mera utpräglat i den mån läget på transportområdet skärpes.

Slutligen anser kommissionen det vara av största vikt att redan på ett tidigt stadium få det verktyg utprovat, som enligt kommissionens uppfattning med stor sannolikhet ändock förr eller senare måste tillgripas. Genom att få ett fast grepp på det inbördes förhållandet mellan priserna för de olika bränslena kan man lättare behärska oväntade situationer, som kanske inom en relativt snar framtid kunna uppstå.

Under åberopande härav har bränslekommissionen föreslagit, att clearingförfarandet införes med verkan från och med den 1 juli 1944.

Beträffande clearingens utformande på ved- och torvsidan föreslås en prisgräns, beräknad fritt banvagn förbrukningsorten, av 14 kronor per kubikmeter för pannved och 47:50 kronor per ton för torv med 30 % fuktighetshalt, med priser för övriga sortiment i förhållande därtill.

Det tekniska förfarandet föreslår bränslekommissionen skola tillgå på följande sätt (de angivna vedpriserna avse pannved).

De nuvarande clearingförfarandena bibehållas. En ny clearingkassa för fasta bränslen inrättas. Systemet med debiteringspriser fritt avgångsstation utvidgas att omfatta hela landet. Ett enhetligt debiteringspris av förslagsvis 12:50 kronor per kubikmeter införes. Härigenom beräknas ingen onödig

subvention komma att ske. Den förlust som ett sådant debiteringspris medför för vedclearingkassan ersättes från den nya bränsleclearingkassan.

För de handelsreglerade orterna sättes ett enhetligt basispris av 14 kronor per kubikmeter. Vedclearingkassans förlust på grund härav täckes från bränsleclearingkassan.

Inom tätorter i zon 3 gälla de nuvarande avräkningspriserna fritt förbrukarna. Dessa priser kunna alltså ej användas för den nya clearingen. De beräknas emellertid komma att ligga på en nivå som, om körningskostnaderna på mottagningsorten frånräknas, understiger prisgränsen. Huvudparten av den järnvägstransporterade ved som icke går till handelsreglerad ort eller till hushåll eller småindustri i tätort i zon 3 beräknas komma att på mottagningsstationen betinga ett pris understigande prisgränsen. Där så ej blir fallet, erhåller köparen efter ansökan från bränsleclearingkassan ersättning för den del av fraktkostnaden som överstiger 2: 50 kronor per kubikmeter. Den långväga veden skulle härigenom vid dessa försäljningar komma att kosta 15 kronor per kubikmeter mot 14 kronor i de handelsreglerade orterna. Orsaken härtill är att konsumenterna anses även kunna inköpa billigare ved i sådan omfattning att genomsnittspriset understiger 14-kronorsgränsen. För ved, som sjöledes transporteras till annan än handelsreglerad ort, begränsas priset till 15 kronor genom utbetalning till köparen efter ansökan på samma sätt som för järnvägstransporterad ved.

Biltransporterad ved skulle icke ingå i clearingen, emedan kostnaden endast i undantagsfall och då i betydelselös omfattning väntas överstiga den tilltänkta prisgränsen.

För torv finnes för närvarande intet clearingförfarande. Emot en prisgräns för pannved av 14 kronor skulle med hänsyn till värmevärdet svara ett pris på torv med 30 % vattenhalt av 45: 50 kronor, fritt förbrukningsorten. Eftersom normalpriset på torv av denna beskaffenhet är 45 kronor, skulle clearingen med nysnämnda prisgräns bestå uti att nästan alla fraktkostnader ersattes från clearingkassan. Härigenom skulle köparens intresse av att inköpa torven från lämpligaste belägna producent bortfalla, vilket skulle försvåra bränslekommissionens regleringsarbete. Prisgränsen föreslås därför höjd till 47: 50 kronor per ton. Clearingen, som skulle omfatta maskintorv för avsalu, som transporteras på järnväg, föreslås tillgå på så sätt att producenten erhåller bidrag från den nya bränsleclearingkassan med den del av fraktkostnaderna som överstiger 2: 50 per ton. Priset på den biltransporterade torven förutsättes komma att i allmänhet på mottagningsorten understiga 47: 50 kronor och medtages därför ej i clearingen.

För täckandet av bränsleclearingskassans utgifter för nedskärning av ved- och torvpriserna till en prisgräns av 14 kronor för pannved och 45: 50 kronor för torv skulle enligt bränslekommissionens beräkningar erfordras cirka 23 miljoner kronor under bränsleåret 1944/45, motsvarande ett tillägg av 4: 70 à 7: 70 kronor per ton för under samma

tid förbrukad kol och koks. (Då enligt vad nyss sagts prisgränsen för torv föreslagits skola vara 2 kronor högre, skulle medelsbehovet kunna minskas något.) Vid denna beräkning har förutsatts, att clearingavgifter uttagas även på inneliggande lager av kol och koks (»förbrukningsalternativet») och ej blott på kol och koks som importeras (»importalternativet»).

I fråga om dessa båda alternativ har bränslekommissionen anfört i huvudsak följande:

Att clearingpåläggen å ena sidan böra träffa lagerhandelns lager, å andra sidan icke böra påföras mindre konsumenters små lagerinnehav, anser kommissionen självklart. Diskussionen torde därför kunna begränsas till de stora lager av stenkol, som upplagts hos den så kallade beslagsindustrien och därmed jämställda förbrukare och motsvarande lager av koks.

Kommissionen har genom sin juridiska byrå låtit undersöka det författningsenliga underlaget för förbrukningsalternativets genomförande. Enligt byråns utlåtande, som återfinnes såsom bihang till avvecklingspromemorian, skulle åtgärden vara möjlig utan särskilda beslagsåtgärder.

Beläggandet av konsumenternas inneliggande lager med clearingpålägg kan synas vara en mycket genomgripande åtgärd. Kommissionen anser emellertid, att de betänkligheter, som eventuellt kunna hysas mot en sådan åtgärd, måste skingras, när man erinrar sig på vad sätt dessa lager tillkommit.

Lagren ha nämligen icke utplacerats enbart i proportion till resp. företags årsbehov av bränsle utan framför allt med hänsyn till företagens betydelse för försörjningen och försvaret och icke minst i mån av tillgång på lagerutrymme. Den tid, under vilken lagren skulle vara tillräckliga för resp. innehavares förbrukning, varierar därför högst avsevärt. Avsikten har också varit att vid behov utnyttja lagren för andra ändamål än för innehavarens räkning, och dessa få (i fråga om stenkolet) icke utnyttja sina lager utan särskilda användningstillstånd.

Om nu importalternativet valdes, så skulle detta innebära, att ett företag av särskild vikt för försörjningen eller försvaret, särskilt om dess kolgård vore stor i förhållande till förbrukningen, skulle för lång tid framåt få arbeta med avsevärt billigare bränsle än andra företag. Kommissionen finner detta knappast vara rimligt.

Mot importalternativet talar även det förhållandet, att detsamma möjligen kan befaras under avvecklingstiden komma att verka hämmande på enskilda konsumenters köplust, varvid i stället staten kan bliva nödsakad att i motsvarande grad taga hand om den nödvändiga lagerhållningen. Förbrukningsalternativet torde till följd av den förutsatta restitutionen icke komma att hava sådana verkningar.

Till vad ovan anförts kommer emellertid ytterligare en betydelsefull omständighet. Kommissionen har utgått ifrån, att om man belägger det vid clearingens påbörjande ingående lagret med pålägg, så måste motsvarande restitution ske vid dess avslutande. Då detta torde komma att ske först när mera normala förhållanden åter inträtt, så följer härav — med reservation för individuella ojämnheter och för säsongvariationer i lagerhållningen — att den kvantitet, som i verkligheten kommer att belastas med clearingavgift, blir det vid clearingens start inneliggande *överskottet* utöver ett lager, som

normalt är tillräckligt för företagets drift. Att detta överskott, som i folkförsörjningen intresse upplagts genom bränslekommissionens förmedling och i många fall på dess initiativ, skulle ställas till resp. företags förfogande till ett avsevärt lägre pris än andra företag kunna åtnjuta, synes kommissionen knappast böra ifrågasättas.

Slutligen vill kommissionen erinra om den redan berörda clearingtekniska överlägsenheten hos förbrukningsalternativet.

Med stöd av ovan anförda synpunkter vill bränslekommissionen därför för sin del i princip förorda förbrukningsalternativet såsom det icke endast för staten mindre riskfyllda utan även för konsumenterna principiellt mera rättvisa.

Emellertid får icke förbises, att innehavet av stora kollager givetvis är förenat med kostnader för innehavarna, vilka genom att ställa sina lagerutrymmen till förfogande otvivelaktigt gjort bränsleförsörjningen stora tjänster. När ett tillfälle till kompensation för dessa nu erbjuder sig, finner bränslekommissionen det skäligt att så modifiera förbrukningsalternativet, att tillägget icke uttages med full storlek på de ingående lagren. Till frågan om reduktionens storlek anhåller kommissionen att få återkomma vid avgivandet av definitivt förslag om clearingtilläggets avvägning.

Uttagandet av clearingavgifterna för kol och koks har bränslekommissionen föreslagit skola tillgå så, att samtliga avräknings-, redovisnings- och försäljningspriser höjas med belopp motsvarande det erforderliga clearingtillägget. Genom avräkningsprisets höjning komme clearingtilläggen på allt kol och koks, som därefter importeras, att tillföras kolclearingkassan. Härifrån skulle de sedan månadsvis överföras till den nya bränsleclearingkassan. Den genom ökningen av försäljningspriserna uppkommande värdestegringen å lagerhandelns lager vid tiden för clearingens införande komme genom redovisningen till subventionskassan att automatiskt inlevereras till denna. Därifrån överföres den till bränsleclearingkassan. Av industriernas ingående lager skulle i huvudsak de lager som överstege en viss storlek medtagas i clearingen. Inbetalning till bränsleclearingkassan skulle ske månadsvis allt eftersom kolet eller koksen förbrukades. Även gasverkens vid clearingens ikraftträdande inneliggande kokslager skulle indragas i clearingen på motsvarande sätt som för industrierna. Clearingavgiften på svenska kol skulle inbetalas till bränslekassan av producenten.

Kommissionen har anhållit att senare få inkomma med definitivt förslag rörande storleken av clearingavgifterna på kol och koks. För att utjämningen av ved- och torvpriserna skulle komma att omfatta all den ved och torv som är avsedd att förbrukas under bränsleåret 1944/45, har kommissionen föreslagit, att clearingförfarandet beträffande ved och torv skulle träda i kraft redan den 1 april 1944. För att täcka de utgifter som härigenom skulle uppkomma för den nya bränsleclearingkassan innan några inkomstbelopp tillfördes densamma har kommissionen föreslagit att 15 000 000 kronor av kolclearingkassans behållning skola överföras till bränsleclearingkassan såsom startkapital.

Statens priskontrollnämnd har i utlåtande den 29 mars 1944 över bränslekommissionens framställning till en början uttalat, att den i nuvarande läge icke ansett sig ha anledning taga ställning till de i avvecklingspromemorian anförda synpunkterna på utformningen av regleringsåtgärderna på bränsleområdet under åren närmast efter ett vapenstillestånd. I den mån desamma innebure förord för att bränslepriserna under något skede skulle hållas på en högre nivå, än de aktuella importförhållandena nödvändiggjorde, ville nämnden redan nu framföra sina bestämda betänkligheter.

Beträffande frågan om ett omedelbart genomförande av clearingen har nämnden anfört i huvudsak följande:

Nämnden hyser förståelse för de motiv, som föranlett kommissionen att nu föreslå en clearing. Även från nämndens utgångspunkter finnas vägande skäl för en clearinganordning på detta område. Nämnden fäster sig därvid mindre vid de orättvisor, som kunna ha uppkommit under den tidigare utvecklingen. Även om härigenom skapats skillnader mellan företag inom en och samma bransch, belägna på olika orter, till vilka hänsyn icke kunnat tagas vid prissättningen, har den genomsnittliga bränslekostnadsstegringen dock redan i stort sett beaktats vid fastställandet av nu utgående priser. För nämnden uppkommer emellertid svårigheter, då kostnadsförskjutningar äga rum i samband med ändringar i bränsletilldelningen. Detta gäller både då företag tvingas att anskaffa ved från andra områden än tidigare och då proportionen mellan exempelvis kol och ved förändras. Med sådana justeringar inom bränsleregleringens ram synes man även i fortsättningen vara nödsakad att räkna. Återverkningarna härav på företagens kostnader och därmed också på prisbildningen i allmänhet skulle mildras genom en clearing på bränsleområdet. Ur dessa synpunkter skulle det till och med framstå som önskvärt, om man kunde gå relativt långt både med en utjämnings- och med en nivåclearing.

Ur praktiska synpunkter är det för nämnden angeläget att understryka, att införandet av en clearing i enlighet med kommissionens förslag i första omgången kommer att medföra vissa omkastningar i kostnadsläget för olika branscher. Dessa förskjutningar bli givetvis helt beroende på clearingens utformning. Nämnden har undersökt vad ett genomförande av kommissionens förslag i nuvarande läge skulle betyda för olika industrigrenar. Härvid har räknats med en avgift av 7 kronor per ton för kol och koks och med nuvarande bränsletilldelning. Resultatet av nämndens undersökning redovisas i en särskild promemoria. Det följer av clearinganordningens uppläggning att den kommer att medföra kostnadsstegringar för industrier, vilka använda relativt mycket fossilt bränsle, medan å andra sidan förbrukarna av den dyrare veden och torven — inte minst hushållen i de största städerna — göra en vinst. Nämndens undersökning visar, att den föreslagna clearingens genomförande på vissa områden medför så betydande kostnadsstegringar, att nämnden icke med säkerhet kan räkna med att nuvarande produktpriser utan undantag skola kunna hållas oförändrade. Detta framstår givetvis som betänkligt med hänsyn till den nuvarande prisstoppspolitiken.

Några prissänkningar synas däremot knappast kunna åstadkommas med anledning av förbilligandet av veden och torven. Den fördel, som vissa förbrukare härigenom uppnå, är nämligen i regel så liten i förhållande till de

totala kostnaderna och begränsad till företag på vissa orter, att den knappast kan utnyttjas i prissänkningssyfte. Nämnden kommer emellertid att ha sin uppmärksamhet riktad på uppkommande kostnadssänkningar och söka åstadkomma de prisjusteringar nedåt, som kunna visa sig möjliga.

Det billigare bränslet för hushållsförbrukningen på de större orterna — och detta är ju den mest betydande vinstposten — kommer däremot allmänheten direkt till godo. Med nu vanligen tillämpade bränsleklausuler gäller detta i första hand storstädernas hyresgäster.

Även om prishöjningar på enstaka håll sålunda måste medgivas, har nämnden med beaktande jämväl av de övriga skäl för clearingens genomförande, som av bränslekommissionen anföras men här icke berörts, kommit till den slutsatsen, att den vill förorda ett genomförande av clearingen. Olägenheterna av de prishöjningar, som kunna visa sig ofrånkomliga, synas nämnden icke uppväga de fördelar i andra avseenden, som äro förenade med clearingens införande. Denna slutsats gäller dock endast vid en avgift å kolförbrukningen av högst ovan angivna storleksordning. Nämndens tillstyrkan avser sålunda endast en clearing med i stort sett de av kommissionen föreslagna prisgränserna.

Vad härefter gäller clearingens utformning vill nämnden i likhet med kommissionen tillstyrka det s. k. förbrukningsalternativet på kolsidan. Inte minst med hänsyn till vad kommissionen anfört om tillkomsten av nuvarande lager av kol och koks hos den s. k. beslagsindustrien och därmed jämställda förbrukare synes det ur rättvisesynpunkt riktigast, att dessa lager indragas i clearingförfarandet. Härför tala även vissa importhänsyn.

Däremot har nämnden ställt sig tveksam till den av bränslekommissionen framförda tanken att genom en reduktion av clearingtillägget på inneliggande lager av kol och koks bereda lagerhållarna ersättning för lagringen. Uppenbart vore, att lagerhållarna gjort bränsleförsörjningen en stor tjänst. Deras åtagande hade emellertid skett utan anspråk på ersättning och införandet av en clearing kunde i och för sig icke betraktas som anledning att nu medgiva en gottgörelse, som icke kommit i fråga, därest clearingförslaget icke framställts. Nämnden förbehölle sig att taga ställning till denna fråga, när kommissionens slutliga förslag förelåge.

Vidare har nämnden framhållit, att en konsekvens av att clearingtillägg lades på ingående lager av kol och koks enligt nämndens mening vore, att hänsyn jämväl måste tagas till ingående lager på vedsidan. Kommissionen hade i sin skrivelse föreslagit, att clearingen för ved och torv skulle börja ett kvartal tidigare än på kolsidan. Ett alternativ härtill hade senare utarbetats inom kommissionen, enligt vilket hänsyn skulle tagas till ved som inköpts under första halvåret 1944. Nämnden komme att efter ytterligare undersökningar rörande effekten av detta alternativ med kommissionen diskutera ev. önskvärda modifikationer.

I övrigt har bränslekommissionens framställning icke föranlett någon erinran från nämndens sida, varför nämnden tillstyrkt, att en clearing genomfördes från och med den 1 juli 1944 i huvudsaklig överensstämmelse med de av kommissionen angivna riktlinjerna.

Mot priskontrollnämndens utlåtande ha ledamöterna Älmeby och Matts reserverat sig.

Ledamoten Älmeby har avstyrkt bränslekommissionens clearingförslag av i huvudsak följande skäl.

Införande av clearingavgifter på kol och koks kan enligt av nämnden företagen utredning komma att för vissa betydelsefulla varor medföra risk för prisstegringar, som med hänsyn till de ömtåliga områden som dessa produkter beröra, byggnadsverksamheten och jordbruket, skulle vara beklagliga.

Å andra sidan torde man icke, som även anförts i nämndens utredning, kunna räkna med någon sänkning av nuvarande produktpriser i de fall företagen få lägre kostnader för bränsle. Med undantag för industrier som tillverka ovan nämnda varor är bränslekostnaden för industrier i allmänhet så liten och de genom clearingen möjliga kostnadssänkningarna så obetydliga, att några prissänkningar därigenom knappast bli möjliga.

Av kommissionens »P. M. beträffande clearing av vissa fasta bränslen från den 1 juli 1944» framgår att en minskning i tilldelningen av fossilt bränsle för hushållsändamål kan bli nödvändig. För industrien däremot förutsättes i promemorian ingen ändring i tilldelningen. Då clearingen därtill innebär att endast industrier i de olika tilldelningskategorierna som äro belägna på sådana orter, till vilka ved och torv måste fraktas genom längre transporter, erhålla sänkning i sina bränslekostnader och denna sänkning dessutom blir relativt begränsad, kan kostnadssänkningen lika litet som den tidigare kostnadsökningen tagas till intäkt för prissänkningar som skulle få formen av en differentiering av de färdiga produkternas priser från likartade industrier, belägna på skilda orter med varierande bränslekostnader.

Då såsom skäl för införande av clearingen åberopas rättvisesynpunkten erinras om, att detta skäl kunnat åberopas under hela den tid som förbrukningsregleringen på bränsle funnits. Införande av clearingen tidigare, d. v. s. innan de olika industrierna genom prisförhöjningar erhållit täckning för sina merkostnader för ersättningsbränsle, skulle helt naturligt varit av stort värde för undvikande av dylika prisförhöjningar, under det att en clearing om den nu införes, som ovan anförts kommer att medföra risker för prisförhöjningar på viktiga varor, men däremot knappast kan komma att ge möjligheter till prissänkningar av någon betydelse på andra områden.

Ledamoten Matts har förklarat sig i väsentlig mån dela de av herr Älmeby anförda betänkligheterna. Han ville dock, med hänsyn till av bränslekommissionen anförda skäl, icke avstyrka förslaget men förordade, att detsamma genomfördes först sedan det visat sig vara av förhållandena oundgängligen påkallat.

Statens industrikommission har i utlåtande den 14 april 1944 anfört bland annat följande.

Såsom huvudsakliga motiv för ifrågavarande clearing har bränslekommissionen, som anser clearingen böra komma till stånd vid instundande halvårsskifte, åberopat dels vissa rättvisesynpunkter och dels det förhållandet, att clearingen skulle väsentligt underlätta en ur transportsynpunkt

rationellt ordnad mottagning av de dyrare ersättningsbränslena. Vad härvidlag förstnämnda skäl beträffar synes detta vara så att förstå, att de möjligheter, som hittills förefunnits, att å orter, där vedpriserna varit högre än på andra håll, kompensera bränsleförbrukarna genom en ökad tilldelning av fossilt bränsle, komma att minska i den mån landets försörjningsläge med avseende å dylikt bränsle blir sämre. Redan den bränsleplan, som beräknas skola gälla för bränsleåret 1944/45, torde sålunda, enligt vad industrikommissionen uppfattat, i nämnda hänseende innebära en betydande förändring. Den nedskärning av de fossila kvoterna, som i bränsleplanen förutsättes, torde i huvudsak gälla hushållen. Även allmänna inrättningar samt hantverket och småindustrien torde emellertid komma att drabbas. Om nu en clearing icke införes, blir följden därför den, att särskilt för hushållens del en mycket väsentlig skillnad i de totala bränslekostnaderna kommer att råda mellan förbrukare å olika orter, vartill kommer, att det blir hushållen och nyssnämnda andra förbrukaregrupper, som i stort sett ensamma få bära den kostnadsstegring, som, på sätt ovan framgår, genom den ökade användningen av inhemskt bränsle, totalt sett måste komma till stånd. Att, såsom bränslekommissionen funnit, rättvisesynpunkter tala för, att en clearing bör införas, synes vid nu angivna förhållanden tydligt.

Läget på biltransporternas område är med hänsyn till landets gummiförsörjning långt ifrån gynnsamt. Industrikommissionen kan på grund härav ur de synpunkter, som kommissionen har att beakta, icke annat än med tillfredsställelse hälsa varje åtgärd i och för sig, som har till syfte att åstadkomma rationaliseringar med avseende å landets transporthushållning över huvud taget. Det är i detta hänseende otvivelaktigt så, att ifrågavarande clearinganordning skulle bereda bränslekommissionen långt större möjligheter än förut att utan förfång för förbrukarna dirigera bränslet och vidtaga dispositioner i övrigt i enlighet med de hänsyn, som en rationell transporthushållning kräver. På grund av vad nu anförts och med hänsyn till de reella besparingar, exempelvis genom bortfallandet av korstransporter, som sålunda uppenbarligen stå att vinna, delar industrikommissionen den av bränslekommissionen uttalade uppfattningen, att även nu ifrågavarande omständigheter utgöra vägande skäl för att en clearing bör införas.

Givet är emellertid, att man för täckning av de kostnader, som en beskärning av de höga ved- och torvpriserna medför, skulle kunna tänka sig även andra utvägar än en höjning av priserna för kol och koks. Så t. ex. kunde för detta ändamål bränslekommissionens nuvarande clearingkassa direkt tagas i anspråk. Utgår man emellertid från den förutsättningen, att bränslerespektive produktkonsumenterna ytterst skola bära de under krisen inträdda kostnadsstegringarna för bränslet, kan, om bränslekommissionens nuvarande clearingkassa anlitas för ändamålet, en situation inträda, i vilken, vid det tillfälle då en obegränsad import av fossilt bränsle åter kommer igång och då en nedclearing av eventuella överskottslager av ved kan bliva erforderlig, medel för sistnämnda ändamål icke finnas tillgängliga, varför skattemedel i stället måste disponeras. Anses en sådan eventualitet böra förebyggas — till vilken fråga industrikommissionen icke funnit anledning att taga någon ställning — synes det av bränslekommissionen föreslagna alternativet med en höjning av kol- och kokspriserna ligga nära till hands.

När industrikommissionen således, enligt vad av det anförda framgår, principiellt sett biträder de motiv, å vilka bränslekommissionens ifrågavarande förslag grundats, utgår kommissionen från den förutsättningen så-

som given, att clearingavgiften, sedan den en gång bestämts till den av bränslekommissionen föreslagna nivån, icke kommer att ytterligare höjas. Härjämte måste industrikommissionen — med hänsyn till sin uppgift att verka för den industriella produktionens upprätthållande — särskilt erinra om och understryka, att clearinganordningen, såsom densamma preliminärt utformats och på grund av de kostnadsstegringar densamma i särskilda fall kommer att medföra, utan tvivel kan komma att innebära vissa betänkliga vådor. Dessa vådor måste, vad den försörjningsviktiga produktionen angår, elimineras. Såsom exempel må härvid nämnas, att, om produktionskostnaderna för ett företag, på grund av de genom clearingavgiften ökade kol- och kokspriserna, skulle komma att stegras i en sådan grad, att produktionens upprätthållande äventyras, företaget måste, utan hinder av gällande prisstoppsbestämmelser, få tillstånd till erforderlig prisförhöjning.

På motsvarande sätt gäller beträffande exportindustrierna, och därvid icke minst massaindustrien, att clearingavgiften — om dessa industrier fått sina marknader öppnade innan avgiften i fråga hunnit försvinna — kan få en direkt hämmande inverkan i den sannolikt svåra konkurrens, som ifrågavarande företag under efterkrigstiden kunna förvänta. Det är därför av vikt, att clearinganordningen icke bindes för någon viss tid. I varje fall synes böra gälla, att bestämmelserna måste få en sådan karaktär, att av förhållandena påkallade ändringar i desamma, såsom clearingavgiftens borttagande för någon viss företagsgrupp, lätt nog skola kunna komma till stånd.

Sammanfattningsvis har kommissionen uttalat, att kommissionen, som icke funnit anledning till erinran mot utformningen av den föreslagna clearingen, för sin del icke ville motsätta sig, att clearingen kommer till stånd från den föreslagna tidpunkten, under förutsättning att de av kommissionen framförda synpunkterna vinna beaktande.

I tre särskilda, till folkhushållningsdepartementet ingivna promemorior, dagtecknade den 20 april 1944, ha *Sveriges industriförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott* och *Järnbrukscentralen* framfört erinringar mot det av bränslekommissionen föreslagna clearingförfarandet.

Industriförbundet har därvid bland annat anfört, att clearingen, sådan den utformats i bränslekommissionens förslag, icke kunde anses motiverad ur rättvisesynpunkt. Närmast kunde den betraktas såsom en vissa medborgare pålagd specialskatt, som användes för tillgodoseende av en helt annan grupp medborgare. En dylik anordning kunde icke undgå att väcka allvarliga betänkligheter. Även om stegringen i bränslekostnaderna i en del fall skulle genom höjningar av priserna på industriens produkter överflyttas från industrien, skulle andra olägenheter kvarstå för denna. De berörda industribranscherna skulle få sin konkurrenskraft försämrad både i förhållande till utlandet — vilket icke minst med hänsyn till exportnäringarnas intressen vore olyckligt — och i förhållande till industrier som tillverka närbesläktade varuslag.

Skogsindustriernas samarbetsutskott och Järnbrukscentralen ha i huvudsak anfört liknande synpunkter.

Föredraganden. Vid beräkningen av den erforderliga avverkningen under avverkningsåret 1944/45 har bränslekommissionen utgått från vissa antaganden rörande den fortsatta importen av stenkol och koks och därvid, sedan hänsyn tagits till storleken av nuvarande bränslelager och det beräknade resultatet av innevarande års vedavverkningar, kommit till ett avverkningsbehov av ved till hushålls- och industribränsle samt ved för framställning av bilkol och bilved av sammanlagt 27 miljoner kubikmeter (travat mått). Kommissionen har räknat med att erforderliga avverkningar av massaved för massaindustriens råvarubehov, kolved för framställning av träkol för industriens behov och stubbved för tillverkning av tjära, avsedd för smörjoljeframställning, skola komma till stånd utan medverkan från kommissionens sida. Ved för dessa ändamål har därför icke ansetts böra medräknas i kommissionens avverkningsplan. För att denna skall komma att inrymma en lämplig säkerhetsmarginal har kommissionen emellertid avrundat nyssnämnda siffra till 30 miljoner kubikmeter. Kommissionen har likväl framhållit, att man, i den mån förändringar inträffa i bränsleförsörjningsläget, givetvis måste vara beredd att utvidga eller inskränka avverkningarna.

Den ved som avverkas under avverkningsåret 1944/45 är avsedd att förbrukas under bränsleåret 1945/46. Att redan nu beräkna behovet av inhemskt bränsle under sagda bränsleår är givetvis mycket svårt. Det är fortfarande lika omöjligt som förut under kriget att med någon större grad av sannolikhet beräkna, hur importen av fossila bränslen i fortsättningen kommer att förlöpa. Även om ett vapenstillestånd mellan de krigförande skulle komma till stånd i Europa, torde detta icke medföra någon säkerhet för att importmöjligheterna ökas. Försiktigheten bjuder därför att söka åstadkomma en så tillfredsställande bränslereserv som möjligt, även om detta medför risk för att ganska stora bränsleöverskott komma att finnas kvar vid den tidpunkt då tillräckliga importmöjligheter åter stå till buds. Så långt möjligt synes denna bränslereserv böra bestå av fossila bränslen, såsom varande lättast att lagra, under det att de inhemska bränslena i största möjliga utsträckning böra avses för löpande förbrukning.

Nyssnämnda av bränslekommissionen preliminärt angivna avverkningskvantitet av ved för bränsleändamål är något lägre än den som förutsatts i avverkningsprogrammet för innevarande avverkningsår. Med hänsyn till att bränsleåtgången i vinter på grund av den relativt milda väderleken torde ha varit mindre än beräknat samt till att vedavverkningarna fortgått programenligt, torde vedlagren komma att vara relativt tillfredsställande vid ingången av bränsleåret 1944/45. Särskilt synas lagren av massaved komma att inrymma en icke obetydlig reserv för bränsleändamål. Å andra sidan torde ytterligare inskränkningar i förbrukningen av fossila bränslen bliva nödvändiga, vilket medför ökade behov av ved. Det är därför möjligt, att avverkningarna av ved för bränsleändamål icke kunna begränsas till nyss angivna kvantitet. I nuvarande läge för massaindustrien

synas några statliga åtgärder icke behöva vidtagas för att stimulera avverkning av massaved för industriens råvarubehov. Ej heller synas för närvarande några åtgärder erforderliga för att säkerställa behovet av stubbved för tjärframställning. Det kan även antagas, att tillräckliga myckenheter ved för framställning av träkol för industriens behov komma att avverkas utan att några särskilda åtgärder härför behöva vidtagas. Kommissionen bör dock följa utvecklingen även beträffande dessa sortiment och vara beredd att vidtaga de åtgärder som kunna erfordras. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ståndpunkt till frågan om storleken av de erforderliga avverkningarna i samband med det slutliga fastställandet av avverkningsprogrammet, vilket synes böra ske i omgångar om högst ett halvår åt gången.

Kommissionen har föreslagit, att de erforderliga vedkvantiteterna i första hand skola anskaffas på frivillighetens väg utan anlitande av bestämmelserna i lagen om avverkningsskyldighet. På samma sätt som för närvarande sker inom de fyra nordligaste länen avser kommissionen att medverka till att erforderliga vedkvantiteter framkomma genom att i mån av behov låta de auktoriserade brännvedsuppköparna teckna kontrakt med skogsägarna om inköp av ved. Därest det visade sig att denna s. k. uppköpslinje icke vore framkomlig, skulle avverkningsålägganden enligt nyssnämnda lag utfärdas. Förarbetena till dylika ålägganden skulle utföras i vanlig ordning, så att avverkningsbeskeden med kort varsel kunde utsändas till skogsägarna av kristidsstyrelserna.

Med det sålunda föreslagna förfaringssättet skulle vedavverkningarna på ett smidigt sätt anpassas efter de förändringar som kunna inträffa i bedömningen av bränsleförsörjningsläget. Huruvida tillräckliga vedkvantiteter kunna framskaffas på detta sätt, är emellertid i stor utsträckning beroende på storleken av de vedkvantiteter som anses böra avverkas. Denna fråga torde därför böra avgöras i samband med att avverkningsprogrammet slutgiltigt fastställes, liksom även frågan om vilka sortiment som böra inköpas av uppköparna eller ingå i en eventuell produktionsplikt.

Vare sig anskaffandet av de erforderliga vedkvantiteterna sker genom anlitande av uppköpslinjen eller genom utfärdande av avverkningsålägganden, är det av vikt att begränsa statens ansvar för den avverkade veden så långt detta låter sig göra utan att avverkningsprogrammet äventyras. Om avverkningsålägganden utfärdas, synes en sådan begränsning lämpligast böra ske genom att åläggandena, liksom under innevarande avverkningsår, meddelas för högst ett halvår i taget. På motsvarande sätt torde man kunna begränsa statens ansvar vid användande av uppköpslinjen antingen genom att uppköpen ske i etapper eller genom att bestämmelser införas i kontrakten om rätt att före viss dag frånträda kontraktet i fråga om en del av kvantiteten. Vilken metod som därvid bör tillämpas torde bli beroende av omständigheterna i de olika fallen. Det får ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, hur stora kvantiteter, som för viss tidsperiod få inköpas.

Med nuvarande bestämmelser om statsgaranti för ved omfattar garantien endast sådan ved, som avverkas på grund av avverkningsåläggande. Om åläggande icke utfärdas, kommer alltså någon garanti icke att gälla. Även för det fall, att avverkningsålägganden utfärdas, har garantien i dess nuvarande form förlorat sin ursprungliga betydelse, nämligen att stimulera till frivillig avverkning. Skogsägarna ha nämligen möjlighet att till auktoriserad uppköpare till normalpriser sälja ved, som avverkas enligt åläggande. Garantien har dock betydelse för de fall då veden upplägges vid leveransplats först efter utgången av den för sådan försäljning fastställda tidpunkten men inom den för garantiens åtnjutande fastställda tiden. Dessutom äro garantipriserna bestämmande för den ersättning som skall tillkomma skogsägare för tvångsavverkad ved. Med hänsyn härtill kan en garanti bliva erforderlig även under nästa avverkningsår. I likhet med föregående år torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga administrativa bestämmelser för garantiens tillämpning, såsom rörande garantiprisernas höjd, de vedsortiment som må omfattas av garanti, samt de tidsperioder under vilka garanti skall gälla eller inom vilken veden skall uppläggas vid leveransplats m. m.

Försörjningen med bränsle under bränsleåret 1944/45 är beroende av utfallet av avverkningarna under innevarande avverkningssäsong samt tillgångarna på kol och koks. Som tidigare nämnts synas avverkningarna komma att väl motsvara det uppgjorda programmet. Den sammanlagda införseln av stenkol och koks har hittills under bränsleåret i stort sett motsvarat beräkningarna, dock har koksens andel i importen varit mindre än som förutsatts. Ovissheten om de framtida importmöjligheterna gör det, som nyss framhållits, nödvändigt, att så långt möjligt spara på kol- och kokslagren. Med hänsyn härtill kan det förutses, att förbrukningen av fossila bränslen, särskilt koks, måste inskränkas ytterligare. Redan under innevarande bränsleår har en viss inskränkning ägt rum. Således har tilldelningen av fossila bränslen till hushållsförbrukarna inom ortsgrupp I utgjort allenast 85 % av hela bränsletilldelningen i stället för 100 % som preliminärt förutsatts i den ursprungliga tilldelningsplanen, inom ortsgrupp II i medeltal ca 45 % i stället för 65 %, inom ortsgrupp III i medeltal ca 35 % i stället för 50 % och inom ortsgrupp IV i medeltal ca 10 % i stället för 20 %. De sålunda uteblivna tilldelningarna av fossila bränslen ha måst ersättas med ved eller torv. Liknande inskränkningar ha skett för industrien. Inom de sydligaste landsändarna har även ved i viss utsträckning måst ersättas med torv.

De nu gällande anordningarna för reglering av vedhandeln och vedförbrukningen torde böra tillämpas även under bränsleåret 1944/45. Bränslekommissionen har föreslagit, att dessa regleringsåtgärder utökas med en clearinganordning, åsyftande att i högre grad än hittills utjämna olikhe-

terna i priserna på ved och torv. För att åstadkomma en sådan utjämning har kommissionen föreslagit, att priserna för pannved, beräknade fritt ankomststationerna, icke skulle få överstiga 14 kronor per kubikmeter inom handelsreglerad ort och 15 kronor å övriga orter. För prima torv med en vattenhalt av 30 % skulle motsvarande pris vara högst 47 kronor 50 öre. Priserna på övriga sortiment skulle bestämmas i proportion härtill. Kostnaderna för denna nedskärning av ved- och torvpriserna, vilka för nästa bränsleår uppskattas till ca 23 miljoner kronor, skulle bestridas genom uttagande av clearingavgifter på kol och koks av mellan 5 och 8 kronor per ton. Härigenom skulle prisskillnaden mellan de fossila bränslena, å ena, samt ved och torv, å andra sidan, ytterligare minska.

I likhet med bränslekommissionen, priskontrollnämnden och industrikommissionen anser jag, att den föreslagna clearinganordningen skulle avsevärt underlätta bränslekommissionens regleringsverksamhet. Genom nedskärningen av de högsta vedpriserna skulle kommissionen på ett helt annat sätt än hittills ha frihet att dirigera veden på lämpligaste sätt, vilket inför utsikten till skärpta transportsvårigheter måste anses vara synnerligen betydelsefullt. Särskilt då det gäller vedförbrukare inom industrien skulle kommissionen icke i samma grad som nu behöva taga hänsyn till vedprisernas inverkan på bränslekostnaderna. Detta skulle medföra fördelar även i det läge som kan tänkas uppkomma, om vedförbrukarna i förväntan på ett förestående fredsslut och inför utsikterna till fallande bränslepriser skulle vara ovilliga att taga på sig kostnaderna för uppläggande av de vedlager som kommissionen anser erforderliga. Den föreslagna sänkningen av vedpriserna skulle i viss mån bidraga till att övervinna en dylik ovillighet. Detta skulle även bidraga till att underlätta en kommande avveckling av krisåtgärderna på bränsleområdet.

De skäl som tala för införande av en högsta prisgräns för ved synas icke i samma grad vara tillämpliga i fråga om torven. Denna spelar kvantitativt sett en mindre roll för bränsleförsörjningen än veden, och dess användningsområde är begränsat till vissa delar av landet. Om emellertid priserna på den dyraste veden sänkas, komma bränslekostnaderna vid användning av torv i många fall att ställa sig så mycket dyrare än kostnaderna för vedeldning, att det torde komma att uppstå svårigheter att avsätta torven. Denna är emellertid behövlig för bränsleförsörjningen även under nästa bränsleår. Det synes därför — bland annat för att underlätta bränslekommissionens regleringsverksamhet — lämpligt att en högsta prisgräns införes även för torv.

Såsom tidigare omnämnts, har under innevarande bränsleår förbrukningen av fossila bränslen måst inskränkas ännu mera än som tidigare varit fallet. Härigenom har för flertalet bränsleförbrukare proportionen mellan den del av bränsletilldelningen som utgöres av fossila bränslen och den del som utgöres av ved eller torv ändrats, varigenom bränslekostnaderna stigit.

Om, såsom bränslekommissionen räknar med, tilldelningen av fossila bränslen kommer att minska ytterligare under nästa bränsleår, komma dessa förändringar i bränslekostnaderna att bliva ännu märkbarare. Med hänsyn härtill synes tidpunkten nu vara lämplig att genomföra en utjämning av bränslepriserna genom att bestämma högsta prisgränser för ved och torv. Jag förordar därför att ett sådant utjämningsförfarande införes från och med den 1 juli 1944.

Bränslekommissionen har ansett, att erforderliga medel för en sådan prisutjämning böra anskaffas genom uttagande av clearingavgifter på kol och koks. Såsom framhållits såväl från priskontrollnämnden och industrikommissionen som från vissa industriorganisationer kunna invändningar göras mot denna metod med hänsyn såväl till att vissa praktiska svårigheter föreligga för genomförandet av densamma som till att den troligen skulle medföra prishöjningar i en del fall. I likhet med priskontrollnämnden finner jag dock dessa nackdelar icke vara så betydande att de i och för sig skulle behöva hindra genomförandet av bränslekommissionens förslag i denna del, om några andra utvägar för finansieringen av prisutjämningsförfarandet icke stode till buds. Med hänsyn bland annat till önskvärdheten av att om möjligt undvika prishöjningar på en del ur försörjningssynpunkt betydelsefulla varor, bland annat byggnadsmateriel, har jag emellertid ansett att de föreslagna clearingtilläggen för närvarande icke böra införas. I stället synes kolclearingkassan kunna komma i fråga för bestridande av kostnaderna för utjämningen av ved- och torvpriserna.

Denna kassa har för närvarande, om den särskilda krigsriskkassan medräknas, en behållning av omkring 100 miljoner kronor. Denna har uppkommit på följande sätt. Kassan tillkom för att utjämna en del olikheter i importkostnaderna för kol och koks, framför allt orsakade av att fraktkostnaderna för ett och samma bränsle kunde vara mycket växlande. Vid avräkningsprisets fastställande måste hänsyn även tagas till riskerna för fraktfördyringar på grund av issvårigheter eller förhållanden som sammanhänga med kriget. Då importen sedermera kom att fortgå under gynnsammare betingelser, än man vid avräkningsprisets fastställande räknat med, kom detta pris att ligga något över de genomsnittliga kostnaderna. Med hänsyn till osäkerheten om hur förhållandena i fortsättningen skulle utveckla sig ansågs det emellertid icke lämpligt att sänka avräkningspriset. Man synes böra räkna med att kassan framdeles kan komma att få vidkännas stora utgifter, särskilt om möjligheterna åter öppna sig till import västerifrån. Emellertid torde de medel som erfordras för den föreslagna utjämningen av ved- och torvpriserna under nästa bränsleår kunna tagas från kassan. På vad sätt kostnaderna för utjämningsförfarandet därefter skola bestridas torde böra avgöras längre fram. Med anledning av bränslekommissionens uttalanden om avvecklingstidens längd vill jag i detta sammanhang framhålla, att det i nuvarande läge icke torde vara möjligt att taga ställning till

frågan om sättet och tiden för en avveckling av krisåtgärderna på bränsleområdet. Jag utgår dock ifrån att regleringarna icke bibehållas längre än som oundgängligen erfordras.

De ungefärliga kostnaderna för nedskärningen av ved- och torvpriserna under nästa bränsleår samt dessas fördelning på olika förbrukarekategorier framgå av en inom bränslekommissionen uppgjord tablå, vilken torde få såsom *bilaga* fogas vid statsrådsprotokollet. Kommissionen har dock påpekat de stora svårigheter som föreligga att för närvarande beräkna ifrågavarande kostnader. I tablån har hänsyn icke tagits till de kostnader som kunna bli följden om massaved i större utsträckning medräknas i clearingen. Det kan framhållas, att, enligt vad jag inhämtat från bränslekommissionen, den ökning i bränslekostnaderna, som beräknas komma att inträda under nästa bränsleår på grund av den minskade tilldelningen av fossila bränslen, för hushållsförbrukarnas del kan uppskattas till omkring 11 miljoner kronor, varav omkring 6,5 miljoner kronor för hushållsförbrukarna i Stockholm. För att uppväga denna kostnadsökning för hushållen skulle alltså enligt nyssnämnda tablå prisgränsen behöva sättas till 14 kronor för pannved och 45 kronor 50 öre för torv med 30 % vattenhalt. Det kan emellertid ifrågasättas om icke prisgränsen bör sättas något högre, t. ex. till 15 kronor för pannved och 49 kronor för torv, när förbrukarna icke behöva betala clearingavgifter på kol och koks. Härigenom skulle medelsbehovet kunna begränsas till ca 15 miljoner kronor, vilket med hänsyn till vad nyss sagts om eventuellt ökade utgifter för kolclearingkassan vore önskvärt. Prisgränsens höjd torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa. Enär massaved i allmänhet ej är avsedd att användas för bränsleändamål, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om och i vad mån sådan ved bör ingå i clearingförfarandet. Prisutjämningen torde även före den 1 juli 1944 böra gälla för ved och torv, som ankommit till konsumtionsorten efter den 31 mars 1944 för förbrukning mot 1944/45 års licenser.

Utjämningsförfarandet torde i huvudsak kunna utformas på det sätt som bränslekommissionen föreslagit. Eftersom tills vidare inga clearingavgifter äro avsedda att läggas på kol och koks, synes någon ny bränsleclearingkassa icke behöva inrättas. Kostnaderna för den nu förordade utjämningen av ved- och torvpriserna kunna i första hand bestridas från den redan inrättade vedclearingkassan, varefter denna bör erhålla ersättning för ifrågavarande utgifter från kolclearingkassan.

Bränslekommissionens beräkningar rörande anslagsbehovet för nästkommande budgetår föranleder ingen erinran från min sida. Till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. torde därför böra anvisas ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Jämlikt 1928 års riksdags beslut angående dispositionsrätten till äldre reservationsanslag (riksdagens skrivelse nr 20) må reservationsanslag i intet

fall kvarstå till vederbörandes förfogande längre än till och med tredje budgetåret efter det, å vars riksstat anslaget blivit sist uppfört. På grund härav skulle de medel, som icke tagits i anspråk från de i det föregående omförmälda reservationsanslagen till förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget, icke stå till förfogande längre än till och med utgången av innevarande budgetår. Det torde därför böra övervägas, huruvida behov av ifrågavarande medel kan komma att föreligga även under nästkommande budgetår.

Gengasbolagets verksamhet för anskaffande av gengasaggregat är i stort sett avslutad. De medel som återstå å det för detta ändamål anvisade reservationsanslaget behöva därför icke längre stå till förfogande. I vilken utsträckning gengasbolagets medverkan i fortsättningen erfordras för tryggande av försörjningen med gengasbränsle kan för närvarande icke överblickas. Försiktigheten bjuder därför att förlagsmedel härför även under budgetåret 1944/45 stå till förfogande i samma utsträckning som hittills. Riksdagens medgivande härtill bör alltså inhämtas.

I detta sammanhang anhåller jag få beröra en fråga, som i och för sig icke har något samband med de förut omnämnda spörsmålen. Sedan riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisat reservationsanslag till Förberedande arbeten å torvmossar i enskild ägo, har Kungl. Maj:t till ett stort antal torvföretagare beviljat statsbidrag till sådana förberedande arbeten. Enligt de för bidragen gällande bestämmelserna (SFS 607/41) skall torvföretagare, som erhållit bidrag, i kontrakt med bränslekommissionen åtaga sig vissa förpliktelser med avseende på arbetenas utförande och torvproduktionens storlek. Om företagaren icke uppfyller dessa förpliktelser, äger bränslekommissionen besluta att uppburet bidrag skall återbetalas till statsverket. Fall har inträffat, då kommissionen beslutat om återbetalning, men vederbörande bidragstagare anhållit om befrielse från återbetalningsskyldigheten. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, om särskilda skäl härtill föreligga, helt eller delvis medgiva befrielse från återbetalningsskyldigheten.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga åtgärder för tryggande av bränsleförsörjningen i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna riktlinjer,

dels för budgetåret 1944/45 till *Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m.* under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 3 000 000,

dels ock medgiva att det för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden till förlag till statsverket anvisade

reservationsanslaget till Ytterligare förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget må disponeras även under budgetåret 1944/45.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl D. Ossmark.

Bilaga.

Beräkning av clearingkostnader för ved och torv bränsleåret 1944/45. Siffror i milj. kr.

Kategorifördelning	Prisgräns		Geografisk fördelning				
	Pannved	Torv med 30 % fuktighet	Stockholm inkl. vissa förorter	Göteborg inkl. vissa förorter	Skåne	Övriga Sverige	Summa
1	2		3	4	5	6	7
Hushåll	14: —	45: 50	8,0	1,6	1,7	0,2	11,5
	15: —	48: 75	5,4	0,8	0,6	0,1	6,9
	16: —	52: —	2,8	—	—	—	2.8
Allmänna inrättningar	14: —	45: 50	1,4	0,3	0,2	0,4	2,3
	15: —	48: 75	1,1	0,2	—	0,2	1,5
	16: —	52: —	0,5	—	—	—	0,5
Gasverk	—	—	—	—	—	—	—
Elverk	—	—	—	—	—	—	—
Industri	14: —	45: 50	1,1	0,6	0,8	5,1	7,6
	15: —	48: 75	0,8	0,3	0,2	3,7	5,0
	16: —	52: —	0,4	—	—	2,6	3,0
Statens järnvägar	14: —	45: 50	—	—	—	0,5	0,5
	15: —	48: 75	—	—	—	0,2	0,2
	16: —	52: —	—	—	—	—	—
Enskilda järnvägar	14: —	45: 50	—	—	—	0,1	0,1
	15: —	48: 75	—	—	—	—	—
	16: —	52: —	—	—	—	—	—
Inrikes sjöfart	14: —	45: 50	0,1	—	—	—	0,1
	15: —	48: 75	—	—	—	—	—
	16: —	52: —	—	—	—	—	—
Summa	**14: —**	**45: 50**	**10,6**	**2,5**	**2,7**	**1,3**	**22,1**
	15: —	**48: 75**	**7,3**	**1,3**	**0,8**	**4,2**	**13,6**
	16: —	**52: —**	**3,7**	—	—	**2,6**	**6,3**

Anm.: Ovan uppskattade kostnader gälla för ved och torv sammanlagt, med prisgränser för torv, som med hänsyn till torvens värmevärde svara mot de ovan för ved angivna. Prisgränserna ha förutsatts tillämpade genomgående för all saluförd, järnvägstransporterad ved och torv. Hänsyn har icke tagits till de kostnader som kunna bli följden om massaved i större utsträckning medräknas i clearingen.

Iduns tryckeri, Esselte ab. Stockholm 1944
416831